

Aulimaria Elo-Vikström

TARINAMATKA: draamaa ja sanataidetta esikoululaisille

Opinnäytetyö

CENTRIA AMMATTIKORKEAKOULU

Esittävän taiteen koulutusohjelma

Joulukuu 2015

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Kokkola-Pietarsaari	Aika joulukuu 2015	Tekijä/tekijät Aulimaria Elo-Vikström
Koulutusohjelma Esittävä taide		
Työn nimi TARINAMATKA: draamaa ja sanataidetta esikoululaisille		
Työn ohjaaja Minna Koivula	Sivumäärä 40 + 7	
Työelämäohjaaja		
<p>Tämä opinnäytetyö tutkii draaman ja sanataiteen yhdistämistä työskenneltäessä alle kouluikäisten lasten kanssa. Tutkimuksen tavoitteena oli löytää vastauksia kysymyksiin miten yhdistää draamaa ja sanataidetta ja miten eri taiteen alueet tukevat toisiaan. Opinnäytetyön käytännön osuudessa kirjoittaja suunnitteli ja toteutti kuusi draamaa ja sanataidetta yhdistävää Tarinamatka-työpajaa oululaisen päiväkotia TähtiVekaran esikouluryhmälle. Työpajoissa satukirjat ja tarinat olivat toiminnan lähtökohtana ja niitä syvennettiin erilaisten draamaleikkien ja -harjoitteiden sekä yhteisen tarinankerronnan ja lorutuksen avulla.</p> <p>Tutkimus on muodoltaan tapaustutkimus. Tutkimusaineistona on käytetty draamaan ja sanataiteeseen liittyvää kirjallisuutta, taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaa sekä tekijän omia kokemuksia ja työpäiväkirjaan tekemiä merkintöjä Tarinamatkoilla tekemistään havainnoista.</p> <p>Tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että draaman ja sanataiteen yhdistäminen on luontevaa erityisesti varhaisiän taidekasvatuksessa, kun opetettavat eivät vielä osaa lukea ja kirjoittaa itse. Tarinamatka, jossa sanataidetta opetettiin draamallisia työtapoja käyttäen, toimi hyvin taiteenalojen yhdistäjänä. Työskenneltäessä alle kouluikäisten lasten kanssa draama toi sanataiteeseen ääneen lukemisen ja sanoilla leikkimisen rinnalle visuaalisia ja toiminnallisia tapoja tarinoiden käsittelyyn ja niiden jakamiseen. Taiteiden vuorovaikutuksellisuus korostui ja lapset oppivat ja rohkaistuiivat tuomaan ilmi omia ajatuksiaan, mielipiteitään ja ideoitaan.</p>		

Asiasanat

draama, sanataide, varhaisiän taidekasvatus

ABSTRACT

Unit Kokkola-Pietarsaari	Date December 2015	Author/s Aulimaria Elo-Vikström
Degree programme Performing Arts		
Name of thesis STORY TRAVEL. Drama and literary art for pre-schoolers		
Instructor Minna Koivula		Pages 40 + 7
Supervisor		
<p>This thesis examines merging drama and literary art when working with under school-age children. The goal of this research was to investigate how to merge drama and literary art and how do these branches of art support each other. In the practical part of the thesis the author designed and implemented six “Story travel” workshops for the pre-schoolers of the TähtiVekara Kindergarten in Oulu. In the workshops storybooks worked as a starting point of action and stories were deepened by different theatre games and exercises, nursery rhymes and creating and telling stories together.</p> <p>The method of the research was a case study. The research material was literature related to drama and literature art, the curriculum of the basic studies of art and authors own experiences and observations documented in her diary.</p> <p>This research indicated that merging drama and literature art is natural especially at an early age in art education when students cannot yet read or write by themselves. “Story travel”, in which literary art was taught using methods of drama education, worked very well as the merger of the branches of art. Aside of reading aloud and playing with words, drama brought some visual and functional methods to deal with stories and share them. Interaction between arts was highlighted and children learned and were encouraged to tell their own thoughts, opinions and ideas.</p>		

Key words

drama, literary art, early age art education

TIIVISTELMÄ
ABSTRACT

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT.....	3
	2.1 Päiväkoti TähtiVekara.....	3
	2.2 Taitava eskari.....	4
3	KESKEISET KÄSITTEET.....	8
	3.1 Sanataide.....	8
	3.2 Draama ja taidekasvatus.....	10
4	TARINAMATKAT.....	13
	4.1 Mikä Tarinamatka?: idea ja sen synty.....	14
	4.2 Kohti Tarinamatkaa: työpajojen suunnittelu.....	15
	4.3 Mitä just tapahtui?: palaute.....	18
5	KULKEE KUIN JUNA! HAVAINTOJA TARINAMATKOILTA.....	22
	5.1 Matkaan lähtö ja perille pääsy.....	22
	5.2 Alkumatkasta.....	23
	5.3 Kohti päämäärää.....	28
6	DRAAMAN JA SANATAITEEN YHDISTÄMINEN.....	32
7	POHDINTA.....	36
	LÄHTEET.....	39
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

*“Saat tavoitella taivaalta kuuta,
tähdenlentoja ja muuta,
saat kuunvaloverkkoja kokea
iloisia loitsuja hokea.
Saat taskuun löytösi kerätä
ja uuteen aamuun herätä
kädet täynnä aarteita,
sateenkaaren kaarteita.”
(Johanna Venho, 2006.)*

*Joukko kartonkisia muotoja hulmahtaa huivilta kohti kattoa ja sataa hulmauttajien
päälle. Kolmas Tarinamatka lähentelee loppua.*

“Mitä nää on? Mitä luulette?”

“Lunta!”

“Kukkia!” “Lunta!”

“Lunta! Me tehtiin lumisade!”

“Niinpäs tehtiin. Oltiinpa taitavia.”

Millaiset valmiudet teatteri-ilmaisun ohjaajalla on opettaa sanataidetta niin, että se vielä on sanataidetta? Miten draaman ja sanataiteen yhdistäminen onnistuu, vai voiko niitä edes erottaa toisistaan? Miten draaman ja sanataiteen yhdistäminen toteutuu Tarinamatkassa?

Keväällä 2014 suoritin Centria ammattikorkeakoulun esittävän taiteen opintoihini kuuluvaa syventävää harjoittelua Oulussa Valveen sanataidekoululla. Valveen sanataidekoulu on erikoistunut erityisesti pienten lasten sanataidekasvatukseen, minkä vuoksi pääsin tutustumaan alle kouluikäisten harrastustoimintaan ja minulle aukesi maailman, joka on omilla opinnoissani jäänyt selvästi vähemmälle huomiolle. Koulun puolesta harjoitusta on tullut lähinnä aikuisten ja nuorten kanssa toimimisesta mutta pienten lasten teatterikasvatusta on sivuttu tuskin ollenkaan. Myös aiheeseen liittyviä opinnäytetöitä on tehty varsin vähän. Huomasin kuitenkin paljon yhtäläisyyksiä pienten lasten sanataideopetuksessa ja siinä, miten kuvittelisin draamaa opetettavan sen ikäisille. Mi-

nulla on itselläni pitkä harrastushistoria sanataiteesta. Sitä sekä harjoittelussa oppimaani ja esittävän taiteen opintojen tuoma teatteri-ilmaisun ohjaajan ammattitaitoani apunani käyttäen, aloin ideoida päiväkotikäisille tarkoitettua prosessidraaman kaltaista työskentelymuotoa, jossa draaman ja sanataiteen opetus kulkisivat käsikkäin ja tukisivat toisiaan. Tavoitteenani oli tuoda sanataiteeseen kielellisen ilmaisun rinnalle lisää toiminnallisia ja aktiivista vuorovaikutusta tukevia työtapoja sekä vahvistaa draamatyöskentelyn tarinallisuutta.

Opinnäytetyöni käytännön osuutena suunnittelin ja toteutin kuuden tunninmittaisen Tarinamatka-työpajan kokonaisuuden oululaisen Päiväkotitähden Mesitassut-esikouluryhmälle. Työpajat toteutettiin syksyn 2014 aikana päiväkodin tiloissa ja lapset oli niitä varten jaettu kahteen ryhmään, jotka osallistuivat Tarinamatkoille vuoroviikoin. Tarinamatkojen jälkeen haastattelin niille lasten kanssa osallistunutta lastenhoitajaa, jonka kanssa keskustelimme paitsi tarinamatkojen onnistumisesta ja toimivuudesta esikoululaisten kanssa, myös niiden sopivuudesta osaksi päiväkodin arkea.

Opinnäytetyöni on tapaustutkimus, jossa tutkin draaman ja sanataiteen yhdistämistä työskenneltäessä alle kouluikäisten lasten kanssa. Opinnäytetyön kirjallisessa osuudessa esittelen tarkemmin kehittämäni draamaa ja sanataidetta yhdistävän Tarinamatka-konseptin sekä arvioin omien ja Tarinamatkoille osallistuneen lastenhoitajan kokemusten pohjalta, miten draaman ja sanataiteen yhdistäminen käytännössä onnistui, miten eri taiteenlajit tukivat toisiaan ja, miten juuri Tarinamatka työskentelytapana palveli esikoululaisia draamaan ja sanataiteeseen tutustuttajana. Tutkimuksessani haen päätelmilleni ja kokemuksilleni vahvistusta teatterialan kirjallisuudesta sekä taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmasta.

Opinnäytetyössäni esittelen aluksi päiväkodin, jossa työskentelin sekä kerron hieman millaisessa kehitysvaiheessa Tarinamatkoille osallistuneet esikoululaiset ovat arkielämän taidoiltaan ja ajattelultaan. Avaan myös tutkimuksen kannalta keskeisiä sanataiteen, draamaa ja taidekasvatuksen käsitteitä.

2 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT

Tapaustutkimus tarkastelee yhtä tai useampaa tapausta, jonka määrittely ja analysointi on sen keskeisin tavoite (Eriksson & Koistinen 2014). Tässä opinnäytetyössä tuo tutkittava tapaus ovat päiväkotit TähtiVekarassa vetämäni Tarinamatka-työpajat. Tutkimuksessa keskeistä on rikkaan empiirisen aineiston keruu ja sen monipuolinen analysoiminen aiempaan tutkimustietoon nojaten. Tapaustutkimus mielletään usein laadullisen tutkimuksen lähestymistavaksi, mutta siinä saatetaan käyttää myös määrällistä aineistoa. Tyypillisesti tapaustutkimus vastaa mitä-, miten- tai miksi-kysymyksiin ja sen tutkimuskohteena on jokin tämän ajan elävän elämän ilmiö, josta on olemassa vain vähän kokemusperäistä tutkimusta. Tapaustutkimus ei pyri aikaansaamaan tilastollisia yleistyksiä, vaan sen tarkoitus on ennemminkin tuottaa yksityiskohtaista ja täsmentävää tietoa tutkitusta asiasta. Halu ymmärtää tapausta osana tiettyä ympäristöä on tapaustutkimukselle tunnusomaista. (Eriksson & Koistinen 2014.) Sen vuoksi esittelen tässä osiossa tutkimukseni kontekstin eli kerron ensin hieman päiväkodista, jossa toteutin opinnäytetyöni käytännön osuuden, minkä jälkeen summaan lyhyesti esikouluikäisen lapsen kehitystä.

2.1 Päiväkoti TähtiVekara

Vekara Päiväkodit Oy on vuonna 2000 perustettu oululainen päivähoitoalan perheyriety, jolla on päiväkoteja jo pitkästi toistakymmentä Pohjois-Pohjanmaan, Pirkanmaan ja Uudenmaan alueilla. Yksi niistä on Oulun Metsokankaalla sijaitseva TähtiVekara. Kaikkien Vekara päiväkotien keskeisin toimintaperiaate tiivistyy sanoihin ”Pienin on tärkein”. Lapsi, eli pienin, pyritään näkemaan omana ainutkertaisena yksilönään ja lapsi on aina toiminnan lähtökohta. Yksilöllisiä lasten keskinäisiä sekä lapsen ja aikuisen välisiä kohtaamisia vaalitaan jokapäiväisessä arjessa ja jokaiselle lapselle annetaan hoitopäivän mittaan mahdollisuuksia kertoa kuulumisiaan sekä tulla kuulluksi ja huomatuksi. Kaikessa päiväkodin toiminnassa tulee myös olla tilaa yhteiselle ihmettelylle ja lapsen omille oivalluksille. (Vekara Päiväkodit Oy, 2015.)

Moni Vekara päiväkotit on profiloitunut jonkun tietyn painotusalueen mukaan. TähtiVekarassa tämä painotusalue on musiikkikasvatus, kuten päiväkodin nimikin vihjaa. Tuikkivalla tähtösellä tarkoitetaan kuitenkin laulun lisäksi myös sitä, miten jokainen lapsi voi olla ja onkin tähti, jota rohkaistaan ja kannustetaan olemaan juuri sellainen kuin on, ja löytämään omat vahvuudet, liittyvät ne sitten musiikkiin tai johonkin muuhun harrastuneisuuden alueeseen. Musiikkikasvatuksen peruspilareita ovat puhumisen, kuuntelemisen ja keskustelemisen opettelu, minkä vuoksi päiväkodissa paitsi musisoidaan myös lorutellaan, sadutellaan ja jutellaan paljon. TähtiVekaran toiminta-ajatukseen kuuluu musiikkikasvatuksen lisäksi tarjota lapsille monipuolisesti kokemuksia myös niistä touhuista, joita he eivät vielä ole kokeilleet tai joihin eivät omaehtoisesti ehkä ryhtyisi. (Vekara Päiväkodit Oy, 2015.) Tähän tavoitteeseen myös draaman tuominen päiväkotiin monen lapsen kohdalla vastaisi.

TähtiVekarassa lapset on iän perusteella jaettu neljään ryhmään: Ketut, Kurret, Sulkaturkit sekä Mesitassut. Tarinamatka-ideani olisi ollut toteutettavissa päiväkodin pienimpiä, Kettuja lukuun ottamatta, missä tahansa ryhmässä. Koekaniineiksi eli tarinamatkailijoiksi valikoitui kuitenkin esikouluryhmä Mesitassut, koska työpajat sopivat parhaiten heidän päivärytmiinsä, sillä ne saattoi ajoittaa ruokailun jälkeiselle tunnille, jolloin muut ryhmät ovat päiväunilla ja esikoululaiset vain levähtävät. Tämä sopi minulle hyvin, koska koin, että mitä vanhempia Tarinamatkojen osallistujat olisivat, sitä laajempaa draamaharjoitteiden skaalaa voisin työpajojen suunnittelussa ja toteutuksessa hyödyntää.

2.2 Taitava eskari

Esikouluikäinen eli 5-6-vuotias lapsi elää itsenäistymisen vaihetta. Toisaalta hän haluaa osoittaa olevansa jo iso ja kokeilla omia taitojaan. Hän auttaa mielellään ja vastuullisista tehtävistä suoriutuminen tuottaa hänelle iloa. Toisaalta aikuisen hyväksyntä, turva ja läheisyys ovat kuitenkin vielä tärkeitä, vaikei lapsi enää haluakaan tai koe

mahtuvansa syliin. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, Vanhempainnetti.) Tarinamatkoilla tämä läheisyyden ja hyväksynnän tarve ilmeni selkeimmin lasten haluna istua piirissä aikuisen vieressä. Lapsille oli myös tärkeää, että pienryhmätyöskentelyn aikana kävin jokaisen ryhmän luona ikään kuin antamassa hyväksyntäni heidän ideoilleen ja työskentelylleen. Lapsi vertaa helposti itseään muihin ja saattaa epäillä omia kykyjään. Epäonnistumisen pelko on suuri, minkä vuoksi lapsi tarvitsee paljon rohkaisua ja kannustusta sekä huomion kiinnittämistä epäonnistumisten sijasta onnistumisiin. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, Vanhempainnetti.) Erityisesti pojat meinasivat toisinaan jättäytyä kokonaan pois toiminnasta tai alkoivat riehua, minkä tulkitsin yritykseksi peitellä omaa epävarmuutta. Näissä tilanteissa pyrin aina tekemään jonkin positiivisen huomion lapsen työskentelystä ja sillä tavalla rohkaisemaan häntä jatkaamaan mukana. Lapsi tarvitsee selkeitä rajoja, vaikka välillä koetteleekin niitä. Esikoululainen alkaa suhtautua sääntöihin niin kuin sopimuksiin ja ymmärtää, että sääntöjä voidaan muuttaa. Hän osaa myös neuvotella ja voi näin ollen itse osallistua joidenkin sääntöjen laatimiseen. Hän osaa jo erottaa oikean ja väärän ja reilun ja epäreilun, ja on loukkaantunut jos tulee kohdelluksi epäoikeudenmukaisesti. Lapsi kysyy lupaa tekemisiinsä ja tuntee syyllisyyttä toimiessaan väärin. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, Vanhempainnetti.)

Esikoululainen on mainiota keskusteluseuraa. Hän on kiinnostunut maailmasta ja pitää asioiden pohdiskelusta ja oivaltamisesta. Lapsi saattaa miettiä hyvin syvällisiäkin asioita, kuten elämän tarkoitusta ja kuolemaa. Elämän alkaminen ja päättyminen kiinnostavat ja lapsi alkaa ymmärtää kuoleman lopullisuuden. Lapsi saattaa myös huolestua ja esimerkiksi pelätä omaa tai vanhempien sairastumista. Esikoululainen osaa jo varsin hyvin pukea tunteensa sanoiksi ja muodostaa mielipiteitä asioista; jotkut jutut ovat jo aivan ihania tai aivan kamalia. Mielipiteet saattavat kuitenkin muuttua nopeastikin sen mukaan, mitä joku kaveri tai lapsen ihailema aikuinen ajattelee. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, Vanhempainnetti.)

Kaverit ovat tässä iässä lapselle tärkeitä ja hän nauttii ryhmässä touhuamisesta. Kaikki ovat kuitenkin yksilöitä, ja jollekin yksin leikkiminen on luontevampaa, kun toinen kaipaavat jatkuvasti seuraa ympärilleen. Ystävyysuhteet ovat jo varsin pysyviä ja erityisesti tytöt saattavat muodostaa omia porukoita, joista ulkopuolelle jäävän tunteet vaihtelevat surun, kiukun ja häpeän välimaastossa. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, Vanhempainnetti.) Toisinaan Tarinamatkoilla, kun ympärillä eivät olleet ne kaikista parhaat ja tutuimmat kaverit, lapsille tuotti pieniä vaikeuksia päästä alkuun pienryhmätyöskentelyssä. Lopulta kaikilta kuitenkin sujui työskentely kaikkien kanssa. Tässä iässä lasten leikit monipuolistuvat ja itsenäistyvät, eikä aikuisen tarvitse niihin juurikaan puuttua. Kaveritaidot ovat jo varsin hyvät; lapsi osaa neuvottelua, jakamista, vuorottelua ja ottaa toiset huomioon. Hän pystyy myös ymmärtämään toisten tunteita ja osaa lohduttaa, ilahduttaa ja osoittaa myötätuntoa. Leikeissä lapsi käyttää erilaista rekvisiittaa monipuolisesti; tyyny voi tilanteen mukaan olla hattu, tarjotin tai vaikkapa majan seinä. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, Vanhempainnetti.) Rekvisiitta olisi ollut mieluisaa myös draamatyöskentelyssä ja pienetkin esineet, kuten sirkustirehtöörin hattu, innostivat ja inspiroivat lapsia. Leikki on mielikuvituksen, muistin ja ilmaisukyvyn kehittämisen lisäksi tärkeää myös erilaisten tosielämän taitojen harjoittelun kannalta. Lapsi voi leikissä harjoitella esimerkiksi jännittävissä tilanteissa toimimista sekä peilata aikuisten maailman ilmiöitä kuten kauneutta ja menestystä. Myös erilaiset sääntöleikit ja pelit ovat esikoululaiselle mieluisia, mutta niissä häviäminen on vielä hankalaa. Lapsi haluaa olla paras. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, Vanhempainnetti.)

Esikoululainen on innokas oppimaan uutta ja suunnittelee ja tekee mielellään kokeita, joilla testaa erilaisia ilmiöitä. Hänen on entistä helpompaa pohtia asioiden syitä ja hyödyntää pohdinnoissaan mielikuvia. Leikki ja kokeileminen ovat kuitenkin vielä parhaita tapoja uuden oppimiseen. Esikoululainen jaksaa jo mallikkaasti keskittyä työhönsä ja viedä sen loppuun. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, Vanhempainnetti.) Tarinamatkoilla lapsia toisinaan harmitti, kun piirustus- ja askarteluhommat piti jättää kesken, jotta draamassa päästiin etenemään. Numerot ja kirjaimet alkavat kiinnostaa esikoululaista ja moni oppii jo lukemaan, minkä vuoksi esimerkiksi sarjakuvat ovat mieluisia. Lapsesta riippuen myös monipuolinen liikunta ja kiipeily sekä pikkutarkkuutta vaativa

näpertäminen kuten askartelu tai piirtäminen ovat esikoululaisen mieleen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto, Vanhempainnetti.)

3 KESKEISET KÄSITTEET

Sekä draama että sanataide ovat termeinä hyvin laajoja ja monisyisiä. Kummankaan perinpohjainen määrittely on tuskin edes mahdollista. Sanataiteena voidaan pitää kaikkea kieleen ja kirjoittamiseen liittyvää toimintaa vauvojen kanssa loruttelusta seniorien kirjallisuuspiireihin tai runonlausuntaan. Draaman puolestaan voidaan sanoa pitävän sisällään kaiken lapsen roolileikin, koululuokassa tehtävän improvisaatioharjoituksen ja ammattiteatterin Shakespeare-tulkinnan välillä, tai sillä voidaan tarkoittaa vain näytelmäkirjallisuutta kirjallisuudenlajina, tai termiä voidaan käyttää toiminnan laatua kuvaavana ilmauksena. (Fleming 1996, 79-80.) Tässä kappaleessa pyrin kuitenkin avaamaan näitä työni kannalta keskeisiä käsitteitä - draamaa ja sanataidetta - niin kuin itse ne ymmärrän ja mitä ne tässä yhteydessä tarkoittavat.

3.1 Sanataide

“Se on sanojen rapinaa, lauseiden ropinaa, tavujen kumahtelua, sanojen salaperäisyyttä, niiden iloa ja surua...”, kiteyttää yksitoistavuotias Soile Marja-Leena Mäkelän (2005, 14) toimittamassa Sanaista taidetta -kirjassa. Sanataiteelle on varmasti yhtä monta määritelmää kuin sille on määrittelijöitäkin. Kun itse jouduin yläkouluikäisenä yhä uudelleen selittämään harrastustani, päädyin usein kuvailemaan sanataidetta lukemiseksi, kirjoittamiseksi, erilaisiin teksteihin ja kirjoittamisen tyyliin tutustumiseksi sekä omien kielellisten kokeilujen tekemiseksi. Toki se oli silloin myös runoesityksiä, sanojen ja sirkustaiteen yhdistämistä sekä näytelmätekstin lukemista huutokuorona.

Sanataide on puhtaasti suomenkielinen käsite. Englanniksi tai ruotsiksi ei puhuta *word artista* tai *ord konstista*, vaan suoraan käännettynä lasten luovasta kirjoittamisesta. (Ikonen 2008, 6.) Itse olen kuitenkin sitä mieltä, että sanataide pitää sisällään muutakin kuin lasten ja nuorten kirjoittamisen opetuksen ja ennen kaikkea kuuluu lasten lisäksi myös aikuisille. Yhtä hyvin vanhusten kirjallisuuspiirit voidaan nähdä osana sanataiteen laajaa kenttää. Käsitteenä sanataide on kuvaavampi kuin “luova kirjoittaminen”.

Kirjoittaminen viittaa konkreettiseen fyysiseen kirjoittamiseen, kun taas sanataiteen voidaan katsoa käsittävän kaiken taiteen, jossa operoidaan sanojen ja tarinoiden kanssa. Aina sanataiteessa ei edes tarvita kirjoitusvälineitä. (Honkanen 2011, 24.) Itse olen käyttänyt englanniksi termiä *literary art*, joka sekin kyllä viittaa sanataiteeseen kirjallisuus- ja teksilähtöisenä lähestymistapana taiteeseen ja maailmaan.

Lyhykäisyydessään sanataide on tarinoita, kirjojen ja kirjallisuuden parissa viihtymistä ja sanoilla taiteilua. Se on luovaa kielellistä ilmaisua, sanallisia kokeiluja, kirjallisuuteen ja kirjoittajiin tutustumista sekä aineiston keräämistä omiin tarinoihin ja kokemuksien järjestämistä kerronnalliseen muotoon. (Ikonen 2008, 6-11.) “Asioita lähestytään sekä tiedollisen että taidollisen oppimisen kautta: oma kokemus kirjoittamisesta auttaa katsomaan kaunokirjallisuutta uudesta näkökulmasta” (Takkinen & Tolonen 2004, 88). Sanataiteessa keskeistä on niin tarinoiden jakaminen kuin myös niiden vastaanottaminen, ja sitä kautta vuorovaikuttaminen. Sanataiteen opetuksessa olennaista on oppilaan oma oivallus ja ilo sekä luovuuden ja mielikuvituksen tukeminen. (Ikonen 2008, 6-11; Takkinen & Tolonen 2004, 88.) Suomessa annetaan taiteen perusopetusta sanataiteesta, mutta kaikki kouluissa ja opistoissa tapahtuva sanataideopetus ei kuitenkaan ole sitä, vaan sanataidetta tuetaan laajalti myös vapaan sivistystyön parissa (Ikonen 2008, 6-11).

Opinnäytetyöni toiminnallisessa osuudessa toimin varhaisiän sanataidekasvattajana. Alle kouluikäisillä lapsilla, joiden sanataidekasvatuksessa itse lukeminen ja kirjoittaminen eivät vielä ole toiminnan hallitsevia muotoja, draama ja sanataide limittyvät paljolti keskenään. Molemmat perustuvat leikkiin ja tarinoihin, yhteiseen kerrontaan ja kerronnan tukemiseen visuaalisesti, sekä persoonallisten havaintojen tekemiseen ja jakamiseen.

3.2 Draama ja taidekasvatus

Teatteritaide, josta käytän opinnäytetyössäni nimitystä draama, on lähestymistapana sanataidetta toiminnallisempi ja perustuu aktiiviseen vuorovaikutukseen kanssaihmis-ten kanssa ja erilaisten roolien ottamiseen fyysisen toiminnan kautta. Vivahde-erona teatteritoimintaan, draamalla tarkoitetaan yleisesti osallistavaa teatteria, jonka tavoitteenä ei ole valmiin esityksen synnyttäminen, vaan ryhmälähtöinen toiminta ja aiheen tutkiminen erilaisten leikkien ja ilmaisuharjoitteiden avulla ilman yleisöä. Draamassa itse prosessi, yhteistyö, keskeneräisyys, korkea elämystaso sekä ryhmän ominaislaadun ja tason huomioon ottaminen on tärkeää. Kuvitteellisia rooleja ja tilanteita hyödyntäen osallistuja harjoittaa toden ja sadun rajankäyntiä ja käyttää draamaa omien ajatusten ja ideoiden välineenä. Draaman keskeisiä oppimisalueita ovat luovan itseilmaisun ohella sosiaalisten-, vuorovaikutus- ja tunnetaitojen kehittäminen. (Toivanen 2009, 30-31; 2015, 10-12.)

Taidekasvattaja on kuin puutarhuri, jonka puutarhassa kasvaa yhtä aikaa hyvin monenlaisia kasveja. Toiset ovat herkempiä kuin toiset, mutta kaikki kaipaavat hoitoa. (Takkinen & Tolonen 2003, 94.)

Taidekasvatus on oppimisen ja opettamisen ala, joka keskittyy jäsentämään ja havainnoimaan itseä ja maailmaa taiteen ja visuaalisen kulttuurin kautta. Oma mielipiteeni on, että kaikki - niin lapset kuin aikuisetkin - tarvitsevat taidekasvatusta. "Taide tavoittaa kohtaamisen ja ymmärtämisen tapoja, joihin pelkästään tiedollisin lähestymistavoin olisi mahdotonta tai vaikeaa päästä" (Krappala & Pääjoki. 2004, 7). Sellainen tieto, joka ei perustu vain muistiin ja tiedon ymmärtämiseen, vaan myös mielikuvitukseen ja tunteisiin, on kasvattavaa ja arvokasta minuuden rakennusainesta. Taidekasvatukselle tyypillisesti asetetut tavoitteet kuten persoonallisten havaintojen tekeminen maailmasta, mielen herkistyminen ja itsensä taidollinen haastaminen ovat myös arvokasta henkistä pääomaa. Taiteellisessa toiminnassa ei ole oikeita ja vääriä vastauksia tai tapoja, vaan siinä tarkoituksena on yksinomaan vaikuttaa ja vaikuttua, tuoda yksityinen yhteiseksi. "On tärkeää järjestää lapsille ja nuorille riittävästi tilaisuuksia harjaannuttaa taitoja pukea sanoiksi ja kuviksi heille tärkeät asiat." Taidekasvatus voidaankin nähdä

maaperänä, jossa mukanaolijat saavat äänensä kuuluville mielipiteinä ja toimintana ilman yleisen hyödyn ja tulosten tavoittelun paineita. Pohjimmiltaan taidekasvatus on kasvamaan ja näkemään saattamista ja kohtaamisen ja jakamisen tilan avaamista, dialogisuuden tunnustelua. Parhaimmillaan yhteistoiminnallisuus ei rakennu samanlaisuudelle vaan erilaisuudella, josta käsin löydetään tapoja ja väyliä toimia yhdessä. (Sava 2007, 192-195.)

Yleissivistävässä koulutuksessa taidekasvatuksen asema on horjuva, sillä arvomaailmaltaan vapaan taiteellisen toiminnan säilyttäminen muilla ehdoilla toimivaan ympäristöön, kuten kouluun, synnyttää usein kritiikkiä (Krappala & Pääjoki 2004, 11). Taideopetuksen ja näin myös taidekasvatuksen paikasta ja tuntimääristä perusopetuksessa on käyty paljon keskustelua sekä mediassa että kulttuurialan toimijoiden keskuudessa. Yhä uudelleen esiin nousee tarve perustella taiteen tarpeellisuutta ja merkitystä opetuksessa ja yhteiskunnassa. ”Taide käsitetään toisaalta keventäväksi saarekkeeksi koulun työssä ja juhlissa. Toisaalta sitä pidetään tarpeellisena vain joko taiteellisesti lahjakkaaksi määritellyille oppilaille tai niille, jotka eivät pärjää erityisen hyvin muissa kouluaineissa.” (Sava 2007, 13.)

Taidekasvatus on kuitenkin yleissivistävää siinä missä muukin yleissivistävä perusopetus. Taideopetusta ja taidekasvatusta pitää Suomessa osaltaan yllä harrastusmuotoinen eri toimijoiden, kuten taidekoulujen, tarjoama taiteen perusopetus, joka on ensisijaisesti lapsille ja nuorille tarkoitettua pitkäjänteistä, tasolta toiselle etenevää opetusta, jonka tarkoituksena on antaa oppilaalle valmiuksia itsensä ilmaisuun taiteen keinoin. Taiteen perusopetus perustuu ihmiskäsitykseen, jossa jokainen ihminen on ainutlaatuinen, toimii aktiivisessa vuorovaikutuksessa muiden ihmisten kanssa ja vaikuttaa itse aktiivisesti omaan elämäänsä. Opetuksessa oppilaita pyritään kannustamaan ja arviomaan heidän omista lähtökohdistaan heidän yksilölliset erot huomioon ottaen. Taideopetuksen tavoitteena on tukea oppilaan luovaa ajattelua ja toimintaa sekä minän muodostumista. Opetuksessa on keskeistä sekä taiteen tekeminen että sen kokemuksen ilo, ja uskallus tulkita taidetta persoonallisesti omista lähtökohdista oman minän kautta. Taiteen perusopetuksen yleisessä oppimäärässä korostuu taiteidenvälisyys.

Taiteen perusopetusta on saatavilla musiikin, sanataiteen, tanssin, esittävien taiteiden; sirkustaide ja teatteritaide, sekä visuaalisten taiteiden; arkkitehtuuri, audiovisuaalinen taide, kuvataide ja käsityö, aloilla. (Opetushallitus 2005.)

4 TARINAMATKAT

Tarinamatka on kehittämäni draamaa ja sanataidetta yhdistävä erityisesti lapsille suunnattu työpajakonsepti. Jokainen noin tunnin mittainen Tarinamatka toimii itsenäisenä kokonaisuutenaan. Useamman työpajan sarjana ne kuitenkin kasvavat osiensa summaa isommaksi, sillä rakenne ja työskentelytavat tulevat osallistujille tutuiksi. Erityisesti Tarinamatkoilla leikittävät runoleikit pääsevät kunnolla oikeuksiinsa vasta, kun ne alkavat olla leikkijöille tuttuja. Koska Tarinamatka on matka, sinne matkustetaan joka kerta erilaisella miimisellä kulkuneuvolla, jonka matkailijat yhdessä valitsevat. Jokainen Tarinamatka kietoutuu jonkin satukirjan eli tarinan ympärille. Tarinamatkakirjaksi kelpaa mikä vain satu- tai kuvakirja, joka synnyttää toimintaa eli houkuttelee leikkimään ja tuomaan sen henkilöt ja tapahtumat ulos kirjan sivuilta. Tarinamatka alkaa lämmitte-lystä ja tarinatunnelmiin virittäytymisestä draama- ja runoleikkien avulla, minkä jälkeen satukirja luetaan ääneen joko osittain tai kokonaan. Lukemisen lomassa ja sen jälkeen tarinaa syvennetään yhdessä leikkien, draamaharjoitteiden ja yhteisen tarinankerronnan avulla. Työskentelyn pääpaino on yhdessä tekemisessä, yhteisen tarinan luomisessa ja yhteisessä hauskanpidossa.

Työskentelyn tavoitteet jakautuivat Tarinamatkojen tavoitteisiin ja työskentelyn yleisiin tavoitteisiin. Jokaisen Tarinamatka-työpajan konkreettinen tavoite oli laajentaa valmiita tarinoita sekä synnyttää uusia sekä sanallista että visuaalista kerrontaa apuna käyttäen. Työskentelyn yleisenä tavoitteena oli tuoda draama erilaisine työtapoineen lapsille tutuksi ja sen kautta rohkaista heitä omien persoonallisten tulkintojen tekoon, omien ajatusten ja tunteiden sanallistamiseen sekä tarinoiden jakamiseen. Työskente-lyyn perustana oli ajatus, että jokainen osaa ja on tekemisissään taitava, eikä vääriä tai huonoja vastauksia ole. Tavoitteena oli myös tarjota lapsille mahdollisuus harjoitella yleisiä ryhmä- ja vuorovaikutustaitoja kuten yhdessä toimimista, oman vuoron odotta-mista, toisten mielipiteiden kuuntelemista ja niihin reagoimista.

4.1 Mikä Tarinamatka?: idea ja sen synty

Idea Tarinamatkoista syntyi keväällä 2014, kun suoritin syventävää harjoittelua oululaisella Valveen Sanataidekoululla, joka on Suomen tärkeimpiä pienten lasten sanataideopetuksen uranuurtajia. Osana harjoitteluani osallistuin sanataidekoulun aikuisille tarjoaman LUMO -sanataideohjaajakoulutuksen luennolle, jolla sanataidekoulun vastaavat opettajat avasivat tyypillisen alle kouluikäisten sanataidekerho kerran rakennetta. Jokainen kerhokerta alkaa ja päättyy runoleikeillä. Niiden välissä luetaan ääneen satukirja joko osittain tai kokonaan, minkä jälkeen tehdään satuun tai johonkin sen teemaan tai elementtiin liittyviä sanataideharjoituksia. Samaa satukirjaa saatetaan lukea ja työstää kolmellakin peräkkäisellä kerhoviikolla. Esimerkkinä sanataideharjoituksesta kurssilaisille näytettiin 4-5-vuotiaiden sanataidekerhossa käytettyjä kartonkitähtiä, joihin oli kirjoitettu ja piirretty unia. Unitarinat olivat syntyneet niin, että tähdet oli hulmutettu lakanan avulla ilmaan ja lapset olivat jokainen saaneet poimia yhden, johon olivat kirjoittaneet tai piirtäneet henkilön (kuka?), minkä jälkeen sama tehtiin uudestaan ja henkilölle kirjoitettiin tai piirrettiin tekeminen (mitä tekee?). Tähdet oli hulmutettu ilmaan vielä kerran ja niihin oli merkitty vielä paikka (missä?). Valmis tarina saattoi siis olla esimerkiksi: "Leijona pesee likapyykkiä Maireen pihalla." (Elo, 2014.)

Huomasin heti löytäväni yhtymäkohtia ja kosketuspintaa pienten lasten draamaopetukseen. Lasten kanssa niin sanataide kuin draamakin perustuu leikkimiseen ja yhteiseen tarinointiin, harjoitteiden tulee olla yksinkertaisia ja tapaamisten verrattain lyhyitä, jotta pienten osallistujien tarkkaavaisuus ei pääse herpaantumaan. Näin myös sekä kerhokerran rakenteessa että esitellyssä sanataideharjoitteessa aineksia osaksi lasten draamatyöpajaa.

Olin muutenkin jo jonkin aikaa pyöritellyt mielessäni, miten voisi luoda prosessidraaman tyyppisen draamatyöpajan alle kouluikäisille lapsille. Prosessidraamalla tarkoitan osallistavaa työskentelytapaa, jossa on valmiiksi suunniteltu rakenne ja, jossa ennalta

laadittu draamatarina toimii toiminnan ja aiheen käsittelyn lähtökohtana. Taiteen tekemisen lisäksi työskentelyssä yhdistyy myös kasvatuksellinen näkökulma, muoto ja prosessi. (Korhonen, 2001, 114.)

Olen kuitenkin omien kokemuksieni pohjalta aina pitänyt prosessidraamaa melko paljon aikaa ja osallistujien panostusta vaativana työskentelymuotona ja halusin nimenomaan kehittää lapsille sopivan konseptin, jossa draaman maailmaan virittäytyminen, lämmittely, draamatarina ja sen työstö mahtuisivat tuntiin tai neljäänkymmeneenviiteen minuuttiin ilman, että kokonaisuudesta tulisi hätäinen. Sanataidekoulun mallin mukaan, kuvakirjan fyysinen tuominen työpajaan ja sen käyttäminen harjoitteet yhteen nivovana elementtinä. alkoi tuntui hyvältä idealta. Aloin myös miettiä miten muuten draamaa ja sanataidetta voisi yhdistää ja miten ne ehkä voisivat tukea toisiaan lasten kanssa työskenneltäessä. Tämän pohjalta lähdin ideoimaan Tarinamatkoja.

4.2 Kohti Tarinamatkaa: työpajojen suunnittelu

Tarinamatkojen suunnittelussa pyrin pitämään mielessä ja ohjenuorana muutamia prosessidraamalle tyypillisiä piirteitä. Ennen kaikkea halusin lähestymistavan draamaan ja sanataiteeseen olevan leikinomainen, tarinaa tulisi kuljettaa ikään kuin leikistä toiseen. Tarinamatkat saisivat olla tietyllä tavalla rosoisia, eikä niiden päämääränä olisi valmiin esityksen valmistaminen, vaan tärkeimmäksi lopputulokseksi jäisivät muistot ja oivallukset osallistujien mielissä. Toiminnan tulisi syntyä siinä hetkessä ja työpajojen rakenteissa tulisi olla elämisen varaa. Osallistujilla tulisi olla oleellinen vaikutus prosessin muotoutumiseen. Kuten prosessidraaman, koen että Tarinamatkojenkin vaikutuksia ja konkreettisia oppimistuloksia on vaikea määritellä etukäteen. (Korhonen, 2001, 116-117.) Toivoin kuitenkin, että tärkein oppiminen ja kehittyminen tapahtuisi osallistujien perus ryhmä- ja vuorovaikutustaidoissa sekä, että draama työtapana tulisi heille tutuksi.

Konkreettisesti lähdin suunnittelemaan Tarinamatkoja etsimällä ja valitsemalla työpajojen lähtökohdiksi sopivia tarinoita. Halusin, että tarinat ovat kuvakirjojen muodossa,

jotta kuvat voisi lukiessa näyttää lapsille, niistä voisi syntyä keskustelua ja kirjan lukemisesta lasten kanssa syntyisi jo itsessään mukava hetki. Kuvituksen lisäksi toinen ja ehdottomasti tärkein kriteeri tarinoille oli, että ne synnyttäisivät toimintaa. Toiminnan synnyttämällä tarkoitan sitä, että tarinassa on luontevia kohtia pysähtyä tekemään draamaharjoitteita tai elementtejä, joita on helppoa ja mielenkiintoista lähteä syventämään yhteisen kerronnan tai draaman avulla. Esimerkiksi Suna Vuoren ja Katri Kirkkopellon kirjassa Hirveää, parkaisi hirviö, pikkuhirviö näkee painajaista ja herää siitä pelossaan. Tässä kohdassa on luontevaa pysähtyä ja kysyä lapsilta millainen uni on painajainen ja onko joku joskus nähnyt sellaisen. Tämän jälkeen voidaan esimerkiksi tehdä yhteinen painajaisen äänimaisema. Ja pikkuhirviön käydessä takaisin nukku- maan, voidaan yhdessä laatia hyvän unen resepti ja sekoittaa se hirviölle. Jotkut kirjat synnyttivät välittömästi ajatuksia mahdollisista draamatekniikoista, toiset taas olivat ki- voja tarinoita mutta eivät suoraan inspiroineet jatkamaan tai laajentamaan itseään; jäl- kimmäiset jätin hyllyyn.

Sen lisäksi, että annoin tarinoiden itsensä ehdotella tekniikoita, selailin läpi vanhoja opiskelumuistiinpanojani ja työpäiväkirjoja sekä Valveen Sanataidekoulun sanataiteen opetusmateriaalipaketteja löytääkseni Tarinamatkoille mahdollisesti sopivia leikkejä ja harjoitteita. Tämän jälkeen aloin suunnitella työpajoja paperille niin, että sama rakenne toistui jokaisella Tarinamatkalla. Tavoitteenani oli myös pikkuhiljaa lisätä leikkien ja harjoitteiden vaativuusastetta niin, että viimeisillä Tarinamatkoilla voitaisiin patsas- tai diakuvien sijasta tehdä pieniä näytelmäkohtauksia ja puhua roolissa. Koska lapsille tekninenkin harjoite kuten lahjan antaminen on leikki, pyrin välttämään harjoite-sanan käyttöä ja esittämään kaikki harjoitteet ja tekniikatkin leikkeinä. Draamatyöskentelyn tulisi olla muodoltaan leikillisen vakavaa, eli hauskaa vaikka siihen suhtaudutaan va- kavasti ja tosissaan (Toivanen 2009, 31).

Draamaleikkien ja -harjoitteiden lisäksi halusin ehdottomasti sisällyttää Tarinamatkoi- hin myös runoleikkejä pitämään sanataiteen puolia. Runoleikeissä yhdistyvät rikas kie- lellinen ilmaisu, sanoilla leikittely ja riimittely sekä toiminnallisuus. Anna Anttosen ja

Kati Inkalan Riimikissa kikattaa Runohetkiä pienille -kirja, josta Tarinamatkojen runoleikit nappasin, keskittyä 0-4-vuotiaisiin, jotka leikkivät runoja yhdessä aikuisen kanssa, mutta todellisuudessa kaikki kirjan leikit toimivat kaiken ikäisten lasten kanssa. Tarinamatkojen suunnittelussa runoleikit ottivat luontevan paikkansa työpajojen alusta ja lopusta. Alun perin ajattelin, että runot voisivat myös osaltaan johdatella Tarinamatkan teemaan. Luovuin kuitenkin tästä ajatuksesta päädyttyäni käyttämään ainoastaan Riimikissasta löytyviä runoleikkejä, joiden joukosta ei löytynyt kaikille Tarinamatkoille yksi yhteen sopivia.

Tarinamatkojen rakenne muotoutui seuraavanlaiseksi:

- **Aloitus.** Istutaan yhdessä piirissä ja tehdään draamasopimus, minkä jälkeen yhdessä valitaan mielikuvitus-kulkuneuvo, jolla sitten matkustetaan tarinatunnelmiin.
- **Lämmittely.** Muutama runoleikki ja yksi vauhdikkaampi draamaleikki.
- **Virittäytyminen.** Rauhallisempi draamaleikki, joka johdattaa päivän tarinaan ja sen teemoihin.
- **Tarina.** Tarinamatkakirjan lukeminen joko osittain tai kokonaan.
- **Työstö.** Tarinan syventäminen ja työstäminen draaman ja yhteisen tarinankerronnan avulla. Pareittain tai pienryhmissä työskentelyä.
- **Tarinan sulkeminen.** Tarinan loppuun vieminen kirjasta lukien, yhdessä kertoen ja/tai harjoitteen avulla.
- **Lopetus.** Vaihtuva runoleikki, sähkötys ja matkustaminen takaisin päiväkotiin.

Kaikki kuusi Tarinamatkaa eivät kuitenkaan täysin noudattaneet tätä rakennetta, vaan joissakin tarina ja työstö limittyivät koko matkalta. Jokaiseen Tarinamatkaan kuitenkin valitsin yhden "isomman" harjoitteen tai tekniikan, johon käytettiin enemmän aikaa ja, jonka päämääränä oli jokin esityksellinen tuotos, joka saatettiin katsoa ja purkaa koko ryhmän voimin. Ensisijaisesti pyrin siihen, ettei Tarinamatkojen rakenne eläisi liikaa, vaan lapset pystyisivät jo muutaman työpajan jälkeen ennustamaan mitä on tulossa.

Aloitus- ja lopetusrutiinit olivat jokaisessa työpajassa täysin samat lopun vaihtuvaa runoleikkiä lukuun ottamatta.

Ennen ensimmäistä Tarinamatkaa kävin päiväkotitähdiVekarassa juttelemassa Mesitassujen ryhmän lastentarhanopettajan ja lastenhoitajan kanssa. Tapaamisessa kerroin Tarinamatkojen ideasta ja kysyin olisiko heillä jotain toivomuksia tai huomioita jo etukäteen. Sovimme myös käytännön asioista. Koska Mesitassujen ryhmässä oli parikymmentä lasta, päätimme, että lapset osallistuisivat Tarinamatkoille kahtena ryhmänä; Tähtimetsä ja Naavalinna, jotka matkailisivat vuoroviikoin. Minä siis kävisin päiväkodilla joka viikko ja ohjaisin saman Tarinamatkan aina kahdella peräkkäisellä kerralla. Sovimme myös, että ainakin aluksi joku päiväkodin omista aikuisista osallistuisi Tarinamatkoille lasten kanssa. Ennen Tarinamatkojen aloittamista kirjoitin myös Mesitassujen vanhemmille lyhyen viestin, jossa kerroin itsestäni, opinnäytetyöstäni ja Tarinamatkoista, sekä pyysin heitä ilmoittamaan päiväkodin henkilökunnalle, mikäli eivät haluaisi oman lapsensa osallistuvan Tarinamatkoihin. Kerroin viestissäni, että tutkin opinnäytetyössäni draaman ja sanataiteen yhdistämistä ja sitä, miten ne tukevat toisiaan työskennellessä alle kouluikäisten lasten kanssa; lasten nimet tai muutkaan tiedot ikää lukuun ottamatta eivät tulisi käymään ilmi valmiissa työssäni. Kaikki vanhemmat antoivat lapselleen luvan osallistua ja huolehtivat myös siitä, että lapsi pääsi mahdollisuuksien mukaan osallistumaan jokaiselle Tarinamatkalle, vaikka olisi ollut poissa silloin, kun oma pienryhmä Tarinamatkaili.

4.3 Mitä just tapahtui?: palaute

Viimeisen Tarinamatkan jälkeen haastattelin Mesitassujen ryhmän lastenhoitajaa, joka oli viimeistä lukuunottamatta osallistunut kaikkiin työpajoihin joko Naavalinnan tai Tähtimetsän lasten kanssa. Keskustelimme ylipäätään Tarinamatkoista ja niiden toimivuudesta ja minä sain palautetta.

Olimme yhtä mieltä siitä, että keskustelua olisi voinut olla enemmän myös syksyn aikana Tarinamatka-kertojen väleissä. Asiat olivat kuitenkin menneet aikataulujen ja päiväkodin satunnaisen henkilökuntapulan takia niin, että Tarinamatkojen jälkeen oli ehditty todeta vain nopeasti ”hyvin meni”, ”olipa haipakkaa” tai jotain muuta päällimmäisiin tunnelmiin liittyvää. Kokonaisuudessaan Tarinamatkat sujuivat haastateltavan mielestä hyvin ja sekä hän itse, muut Tarinamatkoille osallistuneet aikuiset että erityisesti lapset olivat viihtyneet. Hänen mielestään Tarinamatkat sopivat todella hyvin osaksi päiväkodin arkea ja erityisesti esikoululaisille, jotka eivät nuku päiväunia. Tarinamatkat tarjosivat kuitenkin eskareiden oman levähdyksen ohella tietynlaisen hengähdystauon ja rauhoittumisen päivään. Tarinamatkojen ajankohtaa olisi kuitenkin voinut hieman myöhäistää, sillä päiväkodin omakin aikataulu usein elää hieman ja monella viikolla ruokailun jälkeinen levähdys jäi todella hätäiseksi, kun minä jo saavuin paikalle. (Elo 2014.)

Draama ja sanataide olivat olleet haastateltavalle aika uusia ja outoja asioita, mutta hänen näkökulmastaan niiden yhdistäminen oli sujunut hienosti ja saumattomasti. Draamatekniikoista hänelle oli näyttäytynyt erityisen toimivana harjoite, jossa lapset muovailivat toisistaan patsaita ja asettuivat itse osaksi kuvaa. Tässä harjoitteessa toteutui hienosti oman vision näkyväksi tuominen, yhteistyö ja kaverin kuunteleminen. Muutenkin hän piti patsastyöskentelyä toimivana lasten kanssa toimittaessa. Vaikka melkein jokaisella Tarinamatkalla tehtiin patsaita, se ei ollut lapsista tylsää. Jotkut vauhdikkaimmat pojat olisivat kuitenkin ehkä kaivanneet myös tarinan työstö-vaiheisiin enemmän jotain millä purkaa energiaa. Toisaalta juuri näissä työstö-vaiheissa lapset saivat haastateltavan mukaan todella käyttää hoksottimiaan ja näyttää kuinka fiksuja ovat. Patsaiden lisäksi myös runoleikit saivat paljon kiitosta. Runoleikit olivat Tarinamatkojen se osa, jonka lapset todella ottivat omakseen ja mistä ihan jokainen lapsi todella nautti. Muutamalla kerralla, kun toisen ryhmän Tarinamatka alkoi toisen ryhmän vielä levähtäessä viereisessä huoneessa, levähtäjät olivat leikkineet mukana Tarinamatkalaisten touhuista kantautuvia runoleikkejä. Suosikeiksi nousseet runoleikit Rähäpiirakka, Huoltomies Hossa ja Koppiaisen matka olivat loppu-sähköityksen ohella päässeet osaksi myös päiväkodin muuta toimintaa. (Elo 2014.)

Haastateltava piti erittäin hyvänä Tarinamatkojen aina samanlaisena toistuvaa tuttua ja turvallista rakennetta. Sen vuoksi hänkin pystyi aina tietyssä kohtaa alkamaan valmistautua seuraavaan osuuteen, esimerkiksi pienryhmiin jakautumiseen tai lopetukseen. Välillä hän oli miettinyt rooliaan Tarinamatkoilla ja pelännyt olevansa liian tiukka komentaessaan lapsia. Olimme kuitenkin samaa mieltä siitä, että hänen tai jonkun muun päiväkodin oman aikuisen mukanaolo ja riehakkaisiin tilanteisiin puuttuminen tarvittaessa oli taannut minulle työrauhan ja keskittymisen vuorovaikutukseen ja tarinoimiseen lasten kanssa. Haastateltavan mielestä minulla oli myös ollut hyvä tasapaino lasten kertomusten ja mielipiteiden kuuntelemisessa ja työpajassa etenemisessä. (Elo 2014.)

Minua ilahdutti kovasti kuulla, että lapset olivat todella odottaneet Tarinamatkoja ja heillä oli saattanut mennä “aivan pasmat sekaisin”, jos joskus sama ryhmä Tarinamatkailikin kahtena peräkkäisenä viikkona, niin kuin välillä tapahtui. Myös vanhemmat olivat olleet hyvin tietoisia Tarinamatkoista ja huolehtineet, ettei oma lapsi jäisi niistä paitsi. Lapset olivat puhuneet Tarinamatkoista jonkin verran ja palanneet niillä tehtyihin tai käsiteltyihin asioihin toisinaan, mutta “salaisuuksia” ei ollut paljastettu sille ryhmälle, joka ei vielä ollut käynyt Tarinamatkalla. Jopa viidennellä Tarinamatkalla askarrellut keppinukke-hirviöt olivat menneet suoraan lasten lokeroihin ja lähteneet koteihin. Toisaalta, haastateltava mietti, mitä kaikkea olisi voinut syntyä, jos hirviöt olisivat jääneet jatkamaan elämäänsä päiväkodissa? (Elo 2014.)

Päiväkodin henkilökunnan mielestä lapsissa tapahtui Tarinamatkojen myötä kasvua. Kun sekä minä vetäjänä että draama ja sanataide työtapana tuli tutuksi, myös ujommat lapset rohkaistuivat osallistumaan ja ilmaisemaan itseään reippaammin. Lapset myös oppivat arvokkaita ryhmä- ja vuorovaikutustaitoja kuten oman vuoron odottamista, muiden kuuntelemista, pitkäjänteistä yhdessä toimimista ja suunnittelua sekä kompromissien ja yhteisten valintojen tekoa. (Elo 2014.)

Lapsilta en erikseen pyytänyt palautetta Tarinamatkosita mutta omalla olemuksellaan, osallistumisellaan ja läsnäolollaan he kuitenkin viestittivät, että viihtyivät Tarinamatkoilla. Yhtä “Ei taas Tarinamatkalle!” -huudahdusta lukuunottamatta kaikki lapset lähtivät aina innolla mukaan eikä heitä tarvinnut houkutella osallistumaan leikkeihin. Myöskään viimeisellä Tarinamatkalla, kun teimme oman muistojen puun, kenellekään ei tuottanut ongelmia keksiä jotain kivaa, mikä on jäänyt syksyn työpajoista mieleen. Tienkään Tarinamatkatkaan eivät voi olla kaikille se oma juttu, minkä ymmärrän hyvin, ja se näkyi toisinaan siinä miten joillakin lapsilla saattoi joskus keskittyminen hieman herpaantua. Lapsista myös näki hyvin selvästi, jos ohjeistukseni olivat liian sekavia tai epätäydellisiä. Näissä tilanteissa pyrin selittämään lisää ja paremmin, ja varmistamaan, että kaikki lopulta ymmärsivät.

Tarinamatkojen päätteeksi sain lapsilta kortin, jossa he kiittivät minua Tarinamatkoista: “Kiitos hirviöistä, räyhäpiirakasta, sähkötyksestä, sirkusesityksistä, Lorupupusta, huoltomies Hossasta. Kiitos, että olet kiltti, et huuda, et suutu, teet meidän kanssa jotakin, sinulla on pitkät hiukset ja hienoja korviksia. Kiitos Aulimaria ihanista hetkistä tarinoiden maailmassa!”

5 KULKEE KUIN JUNA! HAVAINTOJA TARINAMATKOILTA

Jokaisella kahdellatoista Tarinamatka-kerralla toistuivat samat aloitus ja lopetus rutiinit, jotka loivat työskentelyyn turvallisuutta ja ennalta-arvattavuutta (Toivanen 2014, 57). Kerron niistä ensin, minkä jälkeen avaan lyhyesti jokaista Tarinamatka-työpajaa ja niiden aikana tekemiäni havaintoja nojaten taiteen perusopetuksen varhaisiän sanataiteen opetussuunnitelmaan sekä Tapio Toivasen kirjassaan Kasvuun! Draamakasvatusta 1-8-vuotialle listaamiin draamakasvatuksen tavoitteisiin. Ensimmäisten kolmen Tarinamatkan aikana työtavat ja työpajojen rakenne tulivat lapsille tutuiksi. Eri-laisten roolien ottaminen tapahtui enimmäkseen patsaskuvien kautta. Kolme viimeistä Tarinamatkaa puolestaan keskittyivät tekniikkojen syventämiseen ja jalostamiseen. Esimerkiksi patsastyöskentelyn rinnalle tulivat liikkuvat kohtaukset ja roolissa puhuminen.

5.1 Matkaan lähtö ja perille pääsy

Jokaisen Tarinamatkan aloitimme istuimalla lasten kanssa piiriin lattialle ja vaihtamalla lyhyesti viikon kuulumisia. Kummankin ryhmän ensimmäisellä Tarinamatkalla esittelin itseni ja kerroin miksi olin tullut päiväkotiin ja mitä tulisimme syksyn aikana yhdessä tekemään. Kerroin, että vaikka Tarinamatkoilla saatetaan tehdä erilaisia asioita kuin päiväkodissa yleensä, niillä pätevät samat säännöt kuin päiväkodissa muutenkin. Toisten työskentelyä ei saa tahallaan häiritä ja sekä minua että kaveria pitää kuunnella. Jos on asiaa, puheenvuoron saa viittaamalla. Tarinamatkalla kaikki vastaukset ovat yhtä oikeita ja tärkeitä eikä asioita oikeastaan voi tehdä väärin, minun antamiani ohjeistuksia pitää kuitenkin kuunnella ja noudattaa. Lapset hyväksyivät nämä säännöt ja ne sinetöitiin kierrättämällä Lorupupua piirissä. Lorupupu on nyrkinkokoinen pyöreä huovutettu pupu, joka kulki mukana Tarinamatkoilla. Jokaisen Tarinamatkan aluksi Lorupupu kulki kädestä käteen ja sille sanottiin oma nimi. Näin tiedettiin keitä oli milloinkin lähdössä mukaan Tarinamatkalle ja minä sain nopean kertauksen lasten ni-

mistä. Tämän jälkeen matkustettiin jollakin lasten ehdottamalla miimisellä kulkuneuvolla tarinatunnelmiin. Ehdotuksia alkoi viikkojen mittaan tulla niin paljon, ettei kaikkien ehdotuksia olisi millään ehditty toteuttaa, pyrin kuitenkin pitämään huolen, että jokaisen ehdotuksia sentään kuunneltiin.

Tarinamatkojen lopuksi leikittiin jokin runoleikki. Ensimmäisiin kahteen Tarinamatkaan olin valinnut sen etukäteen, mutta kolmannesta työpajasta eteenpäin leikittiin kaksi lasten toivomaa runoleikkiä. Niiden jälkeen istuttiin taas piiriin lattialle, laitettiin silmät kiinni ja otettiin toisia kädestä kiinni, minkä jälkeen joku lähetti sähkeen puristamalla vieruskaverin kättä. Sähke kulki kädestä käteen koko piirin ympäri ja takaisin lähettäjälle. Ensimmäisillä kerroilla minä toimin sähkeen lähettäjänä mutta idean tultua lapsille tutuksi, lähettäjää vaihdeltiin. Sähkötyksen ideana oli rauhoittua ja hiljentyä työpajan lopuksi. Lapset saivat myös huomata, ettei leikki toiminut, jos kaikki eivät laittaneet viestiä eteenpäin tai, jos jokainen alkoi lähettää omia viestejä, minkä vuoksi sähkötyks toimi myös hyvänä yhteistyöharjoituksena. Sähkötyksen jälkeen Lorupupu kävi silittämässä jokaisen poskea, vaihtoehtoisesti lapset saivat silittää Lorupupua, ja viimeiseksi matkustettiin rauhallisesti takaisin päiväkotiin alussa valitulla kulkuneuvolla.

5.2 Alkumatkasta

Ensimmäisellä Tarinamatkalla leikittiin runoleikit Juhlat, Koppiaisen matka ja Uunilinnun uuni sekä paikanvaihto-leikkiä, jossa kuka vain sai vaihtaa paikkaa kenen tahansa kanssa ja minä opin lasten nimet. Yksi varhaisiän sanataideopetuksen päätavoitteista on antaa lapselle tuntumaa sanataiteen moninaisuudesta sekä tarjota puitteet sanoilla leikkimiseen (Opetushallitus 2005, 15). Kautta linjan Tarinamatkoilla yhdessä lorutellut ja leikityt runoleikit vastasivat tähän tavoitteeseen, kun kielellinen ilottelu yhdistyi kehon ja mielen aktivointiin. Lapsilla on myös luontainen kiinnostus rytmiiin ja riimitelyyn sekä sanojen sävyihin, minkä tukeminen tutkitusti edistää lukemaan oppimista (Heinonen 2001, 130). Leikkien jälkeen istuttiin matolle kuuntelemaan päivän tarinaa, joksi olin valinnut Sari Airolan kirjan Mia Tiu ja sata sanaa. Tarinan päähenkilö on kiinalaistytö

Mia, joka ei puhu mutta, jonka pää on täynnä tarinoita. Äiti vie Mian lintutorille. Tarinan tässä vaiheessa pysähdyimme tekemään lintutorin äänimaiseman. Ääneen lukeminen tukee yhteistoimintaa, kun lapset pääsevät osallistumaan tarinankerrontaan ja tulevat omalta osaltaan tarinan omistajiksi (Toivanen 2014, 68). Äänimaiseman jälkeen keskusteltiin, millaisia lintuja torilla kuulosti olevan ja jatkettiin taas tarinaa. Varhaisiän sanataiteen tavoitteisiin kuuluu kaikkien aistien käyttämisen harjoittelu, aistihavainnoilla leikittely sekä havaintojen pukeminen sanoiksi. Keskeisiin sisältöihin kuuluu myös omien satuolentojen ja -maailmojen luominen sekä niistä tarinoiminen. (Opetushallitus, 2005, 15.) Äänimaisema kannusti lapsia kuuloaistin aktivoimiseen. Sitä kautta he myös tekivät satumaailman elävämmäksi ja toivat siihen jotain omaa. Draaman tarkoituksena on luoda tilanteita, joissa lapsi voi oman tekemisen kautta oppia ja tehdä havainnot (Toivanen, 2014, 13). Äänimaisema-tekniikassa tämä toteutui hienosti, kun havainnoista pääsi vielä kertomaankin. Keskustelussa kävi ilmi, että lapset olivat oman ääntelynsä ohella todella kuunnelleet myös muuta äänimaisemaa ja pyrkineet täydentämään sitä elementeillä, jotka siitä vielä puuttuivat. Kummankin ryhmän kanssa lintutori täyttyi monista erilaisista linnuista, joita lapset keskustelussa innokkaasti nimesivät. Jotkut kertoivat myös muista mielikuvista, joita äänimaisema oli heissä herättänyt. Lintutorilta Mia saa valita itselleen siivekkään puhekuompanin, jolle hän antaa nimeksi Vai Ti. Päivien kuluessa häkkiin teljetyn Vai Tin väri alkaa kuitenkin haalistua, puhe tyrehtyä ja höyhenet pudota. Mian täytyy lähteä etsimään ystävälleen apua parantaja Hoi Van luota. Tässä vaiheessa lapset saivat piirtää kartat Mian kotoa Hoi Van klinikalle ja neuvoa muille tietä oman karttansa perusteella. Parantaja Hoi Va toteaa, että Vai Ti on masentunut ja kaipaa muita lintuja. Vaikka se pitää Miasta, se ei ole tottunut elämään kaupungissa ja pienessä yksiossessa. Mian täytyy hyvästellä Vai Ti ja päästää lintu vapaaksi. Teimme kahdessa ryhmässä kolme patsaskuvaa Mian ja Vai Tin jäähyväisistä. Toinen ryhmä teki patsaat Mian tunnelmista ja toinen Vai Tin. Patsaat esitettiin ohi tanssina musiikin soidessa hiljaa taustalla. Ohi tanssin jälkeen patsaista juteltiin ja ryhmät saivat kertoa millaisia tunteita olivat nähneet toisen ryhmän patsaissa. Ohi tanssi-harjoitteessa lapset harjoittelivat tunneilmaisua Mian tai Vai Tin roolista käsin. Erilisten tunteiden tunnistaminen, nimeäminen ja kehollisen muodon löytäminen draaman

kautta tukevat lapsen taitoa tunteiden ilmaisemiseen, myös draaman ulkopuolella (Toivanen 2009, 32). Toivanen puhuu kirjassaan (2014, 14) myös siitä, miten harjoitteen aikana roolissa toimimisen ja sen jälkeen omana itsenä keskusteluun osallistumisen tulisi olla vuorovaikutuksessa, jotta näiden kahden näkökulman välille syntyy potentiaalinen tila ja lapselle tarjoutuu mahdollisuus sisäiseen oppimiseen. Mielestäni lapset onnistuivat hienosti kehollistamaan tarinan henkilöiden kokemia surua, pettymystä, iloa ja haikeutta sekä tunnistamaan niitä toistensa esittämistä patsaista. Keskustelun jälkeen tarina luettiin loppuun kirjasta. Mia vanhempineen menee puistoon, näkee Vai Tin muiden lintujen kanssa ja saa uuden ystävän toisesta puistoon tulleesta pikkutyöstä. Loppurunoleikkina leikittiin Pistiäisen ristiäiset, koska parin kanssa leikittävä sou-tuleikki sopi mielestäni hyvin Mia Tiun tarinassa esillä olleeseen ystävyys teemaan. Tarinamatkan aikana en lukenut kirjaa kokonaan vaan palasia sieltä täältä.

Toiseen Tarinamatkaan lämmiteltiin runoleikkien Hyppään jos, Rähäpiirakka ja Huoltomies Hossa avulla. Niiden jälkeen leikittiin draamaleikkiä 'kiehuuko puuro', jossa yksi on piirin keskellä ja kysyy muilta yksitellen "kiehuuko puuro?". Kun joku vastaa, että kiehuu ja näyttää äänen ja liikkeen avulla miten puuro kiehuu, kaikki vaihtavat paikkaa liikkuen ja äännellen juuri näytetyllä tavalla. Yksi jää piirin keskelle. Erilaisilla leikeillä aktivoidaan ryhmää ja sytytetään ryhmä toimimaan, tai vaihtoehtoisesti rauhoitetaan ilmapiiriä. Leikkien avulla myös luodaan turvallista ja myönteistä työskentelyilmapiiriä ja tuetaan ryhmän yhteistoimintaa. Leikkiä itsessäänkin voidaan käyttää draamatekniikkana, niin kuin useissa tapauksissa teinkin. Erilaiset sääntöleikit kuuluvat olennaisena osana draamaan ja rikastuttavat toimintaa. (Toivanen 2014, 32, 57-58.) Myös varhaisiän sanataideopetuksessa erilaiset draama- ja ilmaisuleikit ovat osa keskeistä sisältöä (Opetushallitus 2005, 15). Molemmat ryhmät olivat kiehuuko puuro -leikistä innoissaan ja ymmärsivät kyllä sen säännöt. Molemmissa ryhmissä yli puolet porukasta olisi kuitenkin halunnut koko ajan jäädä piirin keskelle ja lapset piti nimeltä mainiten passittaa takaisin piiriin. Koska esikouluikäisille pelkkä ryhmään kuulumisen, mukana oleminen ja toiminnassaan hyväksytyksi tuleminen on tärkeää (Toivanen 2014, 32), leikki täytti tehtävänsä. Toivasen leikeille asettamien tavoitteiden mukaisesti se

aktivoi ryhmää ja tuki yhdessä tekemisen meininkiä, sekä muiden Tarinamatkoilla leikittyjen leikkien ja harjoitteiden ohella vastasi sanataiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa mainittavaan tavoitteeseen erilaisten draama- ja ilmaisuleikkien leikkimisestä. Draamatyöskentelyn avulla pyritään tukemaan lapsen kehonhahmotusta ja luovaa kokonaisilmaisua (Toivanen 2014, 15). Kiehuuko puuro -leikissä harjoiteltu äänen ja liikkeen yhdistäminen vastasi tähän pyrkimykseen sekä myös johdatteli Tarinamatkalla myöhemmin tehtäviin ihmis-koneisiin. Lämmittelyn jälkeen istuttiin piiriin pallotelemaan Lorupupua piirin keskellä. Kun Lorupupu tuli omiin käsiin piti keksiä jokin kotoa löytyvä kone, sanoa se ääneen ja pyöräyttää pupu jollekin toiselle. Tämän jälkeen luettiin Jukka Laajarinteen ja Martti Ruokosen kirja Mummon kone, jossa Laura laittaa erilaisia asioita mummon koneeseen ja kone tekee niistä jotain muuta: pihvistä jauhelihaa, tuolista sahanpurua, ulkohaalarista pumpulia ja niin edelleen. Lopuksi Laura laittaa koneeseen vasaran ja kone menee rikki kovasti paukahtaen. Lukemisen jälkeen tehtiin kaksi erilaista konetta, joiden liikkuviksi tai liikkumattomiksi, äänteleviksi tai hiljaisiksi osiksi lapset saivat yksitellen asettua. Koneiden ja samalla ryhmien muodostamisen jälkeen jututin lapsia yksitellen ja kyselin erilaisia kysymyksiä koneista. Mitä koneella tehdään? Kuka sen omistaa? Onko koneessa jokin taika-ominaisuus ja millainen se on? Jokainen lapsi sai vastata yhteen kysymykseen ja näin ollen päättää jonkin asian ryhmän koneesta. Tämän kaltainen yksin ja ryhmässä tapahtuva sadutus kuuluu myös osaksi varhaisiän sanataideopetusta (Opetushallitus 2005, 15). Sadutuksen jälkeen ryhmät suunnittelivat ja harjoittelivat kaksi diakuvaa, joista kävi ilmi miten konetta käytetään ja mitä se valmistaa. Diakuvat esiteltiin toiselle ryhmälle. Lopuksi oltiin kaikki pieniä koneita ja leikittiin runoleikki Taputus.

Kolmannella Tarinamatkalla leikittiin runoleikit Koppiaisen matka, Hai ja Hepo joessa, sekä oltiin sulavia patsaita, joita taidenäyttelyn vahtimestarien piti nostaa takaisin pystyyn. Leikkien jälkeen juteltiin vuodenaajoista. Jokainen sai kertoa mihin vuodenaikaan itsellä on synttärit sekä mikä on oma lempivuodenaika ja miksi. Tarinamatkan kirjana oli Gillian Shieldsin kirjoittama Taavin talvitoive. Tarinassa Taavi rakastaa vaarin luona vierailamista ja sitä, kun vaari kertoo lapsuutensa talvista. Taavin erityinen suosikki

asia on vaarin lumisadepallo. Taavi ja vaari katsovat valokuva-albumista kuvia mäenlaskusta ja lumiukon tekemisestä. Tässä vaiheessa pyysin lapsia miettimään mitä kiivaa voi tehdä talvella kaverin kanssa. Sitten jakauduttiin pareihin ja parista toinen muovaili kaverista patsaan juuri miettimästään toiminnasta ja asettui itse osaksi kuvaa. Muovailun sai suorittaa joko fyysisesti asettelemalla kaverin oikeaan asentoon, antamalla sanallisia ohjeita tai näyttämällä itse millaisen asennon halusi kaverin ottavan. Työtavassa oppimista tapahtui varsin monipuolisesti. “Voidakseen ilmaista toimintoja, ajatuksia tai tunteita lapsi tarvitsee kykyä muunnella kehon asentoja, liikkumista sekä liikkeen rytmiä tarkoituksen ja tilanteen mukaan” (Toivanen 2014, 87). Lapset siis harjoittelivat kehon ja tilan hahmotusta, vuorovaikutustaitoja kaverin ohjeistamisen ja kunnioittavan ja hellävaraisen käsittelyn kautta sekä oman taiteellisen vision toteuttamista. Patsaiden suunnittelussa lapset hyödynsivät omia henkilökohtaisia kokemuksiaan, joiden pohjalta he ensin itse miettivät, miltä halusivat valmiin patsaan näyttävän ja sen pohjalta antoivat kaverille ohjeita tai näyttivät eteen. Kun parien molemmat osapuolet olivat saaneet muovailta kuvan, kaikki parit näyttivät molemmat kuvansa muulle ryhmälle ja muu ryhmä sai arvata mitä kuvissa tapahtui. Toivanen varoittaa kirjassaan tällaisesta arvailuleikistä. Hänen mukaansa lasten tulisi itse saada kertoa patsaskuvistaan, jotta välttyttäisiin noloilta tilanteilta, joissa muut eivät osaa kertoa tarkasti, mitä kuva esittää. (Toivanen 2014, 67.) Minun näkökulmastani arvaaminen kuitenkin inspiroi sekä kuvien tekijöitä itseään että arvaajia ja teki kuvista keskustelemisesta leikinomaisempaa. Muistutin koko ajan, että kaikki arvaukset ovat yhtä hyviä ja, huolimatta siitä, mitä kuvan tekijä on alun perin ajatellut, kuvissa voidaan nähdä monia asioita. Tämä rohkaisi lapsia entisestään vuorovaikutukseen sekä kertomaan omia mielipiteitään vapaammin ilman väärin arvaamisen pelkoa. Sekä omien persoonallisten mielipiteiden muodostaminen että ajatusten sanoiksi pukemisen mahdollisuuksien tarjoaminen on osa Toivasen listaamia draamatyöskentelyn tavoitteita (Toivanen 2014, 15). Molemmat ovat myös keskeistä sisältöä varhaisiän sanataideopetuksessa (Opetushallitus 2005, 15). Näiden lisäksi draamalla pyritään myös lapsen positiivisen minäkuvan tukemiseen ja itsestä ja muusta ryhmästä oppimiseen (Toivanen 2014, 15.), mikä mielestäni myös toteutui harjoitteessa ja erityisesti arvausleikissä. Sekä arvausleikissä

että joillakin muilla Tarinamatkoilla käytetyssä, Toivasenkin suosittelemassa, patsas-kuvien purkutavassa, jossa minä ohjaajana tai joku ryhmän jäsenistä itse kertoo, mitä kuva esittää, harjoitellaan katsomista, näkemistä ja omasta ja muiden työskentelystä keskustelemista, mikä on myös keskeinen tavoite kaikessa taiteen perusopetuksessa (Opetushallitus 2005, 23). Arvausleikin jälkeen jatkettiin tarinaa, jossa Taavi toivoo, että tulisi talvi. Taavi ja vaari hölskyttävät vaarin lumisadepalloa ja esittävät sille Taavin talvitoiveen. Talvi ei kuitenkaan tule vielä moneen päivään, joten Taavi päättää käydä uusimassa toiveen lumisadepallolle. Hän kuitenkin vahingossa rikkoo sen. Taavi haluaa hyvittää vahingon ostamalla vaarille lahjan. Tässä vaiheessa leikimme lasten kanssa lahjan antamista. Lahjan antaja määritteli miimisen lahjan koon ja painon, lahjan saaja lahjan sisällön. Leikin jälkeen näytin kirjasta kuvan, jossa Taavi antaa vaarille uuden lumisadepallon ja Taavi ja vaari toivovat taas talvea. Otimme lasten kanssa kiinni ison silkkihuivin reunoista ja lausuimme oman toivomusrunon samalla hulmutellen huivia ja sen päälle asetettuja kartonkipalasia. Runon loppuksi teimme lumisateen ja hulmautimme kartonkiset lumihutaleet ilmaan. Jokainen lapsi sai kerätä yhden lumihutaleen itselleen muistoksi.

5.3 Kohti päämäärää

Neljäs Tarinamatka aloitettiin runoleikeillä Mikä se on?, Messinkikuoriainen ja Tikka nakuttaa, joiden jälkeen leikittiin draamaleikkiä swish-bäng-boing. Sen jälkeen pyysin lapsia kaikki yhdessä muodostamaan itsestään traktorin mahdollisimman nopeasti. Valmis traktori laitettiin käyntiin ja kuunneltiin millainen ääni siitä lähti. Seuraavaksi pyysin muodostamaan leijonan. Leijona karjui ja heilutti häntää. Viimeisenä muodostettiin sirkusteltoa, johon kaikki saivat mennä sisälle. Harjoite kehitti lasten luovuutta sekä yhdessä ryhmässä toimimisen taitoa, ja vastasi näiltä osin Toivasen määrittämiin draamantyöskentelyn tavoitteisiin (Toivanen 2014, 15). Tähtimetsän väen kanssa ehdittiin myös mietiskellä ja keskustella keitä kaikki sirkuksessa voisi olla töissä. Naavalinnalaisten kanssa sirkusteltasta siirryttiin suoraan lukemaan Markus Majaluoman kir-

jaa Taiteilija elämää Pipsa ja Herra Pompidoun kiertävä sirkus. Tarinassa Pipsa matkustaa kesälomalla tapaamaan kolmea setäänsä, joilla on ikioma sirkus temppukoirineen. Suureellisten tervetulonumeroiden jälkeen Pipsalle kuitenkin selviää, että sirkus on aivan retuperällä ja sedät kipeästi rahan tarpeessa. Keskustelimme lasten kanssa mitä Pipsa ja sedät voisivat tehdä saadakseen rahaa ja sirkuksen taas jaloilleen ja kiertueelle. Naavalinnalaiset päättivät, että setien täytyy myydä jotain saadakseen rahaa. Pyysin lapsia miettimään pienryhmissä mitä sedät voisivat myydä ja tekemään siitä patsaskuvan tai pienen esityksen. Tähtimetsäläiset puolestaan tulivat siihen tulokseen, että sirkuslaisten pitäisi esiintyä paremmin. He valmistivat pienryhmissä sirkusesitykset. Lapset saivat huomata, että liikkuvan kohtauksen suunnitteleminen ja toteuttamisen on haastavampaa kuin patsastyöskentely. Molemmissa ryhmissä lapset kuitenkin ottivat aiempaa enemmän vastuuta omien esitysten tai patsaskuvien laatimisessa. Joillekin kohtauksen esittäminen oli todellinen itsensä ylittämisen paikka ja näin ollen siitä suoriutuminen ja esityksestä kiitoksen saaminen tuki heidän itseluottamustaan. Itseluottamuksen ja myönteisen minäkuvan tukeminen on yksi draamatyöskentelyn tärkeimpiä tavoitteita. Lapset joutuivat myös jälleen harjoittelemaan pienryhmissä toimimista, yhdessä suunnittelua ja yhteisten päätösten tekoa; myöskin tärkeitä taitoja ja draamatyöskentelyn oppimisalueita. (Toivanen 2014, 15.) Molempien ryhmien kanssa päätettiin, että sirkus sai tarpeeksi rahaa ja alkoi menestyä. Lopuksi jokainen sai kertoa yhden paikan missä sirkus kävi seuraavalla kiertueellaan.

Viidennellä Tarinamatkalla lämmiteltiin runoleikeillä Hiiriperhe, Uniruno ja Syväjäädetty hanhi sekä säikähdysleikillä. Säikähdysleikissä seistiin piirissä ja valittiin jonkun kaverin sukat, joita katsottiin. Kun laskin kolmeen, kaikki nostivat katseensa sukkiensa omistajaan. Jos katseet kohtasivat, piti säikähtää isosti. Pyrimme siihen, että kaikki saivat säikähtää leikin aikana. Leikkien jälkeen keskusteltiin painajaisista - millaisia unia ne ovat? onko joku joskus nähnyt sellaista? - ja tehtiin yhdessä painajaisen äänimaisema. Sen jälkeen luettiin Suna Vuoren ja Katri Kirkkopellon kirja Hirveää, parkaisi hirviö, jossa pikkuhirviö herää painajaisesta ja äitihirviö lohduttaa sitä. Kirjan jälkeen lapset saivat liikkua tilassa ja esittää hirviöitä. Jokaisen piti miettiä miten oma hirviö

liikkuu ja mikä on sen oma hirviö-ominaisuus. Varhaisiän sanataideopetuksen tavoitteisiin kuuluu, että lapsi leikkii ja kuvittelee (Opetushallitus 2005, 15). Hirviönä oleminen kehitti lasten kokonaisilmaisua sekä kehon ja tilan hahmotusta sekä rohkaisti heitä luovaan leikkiin ja kuvittelemiseen. Kuvitteelliseen leikkiin uppoutuessaan lapsi huomaamattaan harjoittelee kokonaisvaltaista ilmaisua ja hakee tuntumaa omiin ja ympäröivän tilan rajoihin. Tämän koko kehon liikkeiden suunnittelu- ja harjoitteluprosessin tukeminen on ilmaisun onnistumisen edellytys. (Toivanen 2014, 87.) Jokainen esitteli oman hirviöominaisuutensa muille piirissä äänen ja liikkeen avulla, muut toistivat jokaisen äänen ja liikkeen. Tämän jälkeen lapset piirsivät ja askartelivat omasta hirviöstään keppinuken. Askartelun lomassa piti myös miettiä oman hirviön nimeä sekä mitä se syö, missä se asuu, mitä se pelkää ja millaisia unia se näkee. Keppinukke-hirviöt laitettiin yksitellen kuumaan tuoliin ja muut saivat esittää niille kysymyksiä. Yksin näyttämölle meneminen selvästi jännitti lapsia, vaikka itse saikin olla tuolin takana piilossa, kun hirviö esiintyi. Suurin osa kuitenkin rohkaistui esittelemään hirviönsä, mutta ketään ei siihen pakotettu. Työskentelyssä toteutui varhaisiän sanataideopetuksen tavoite omien satuolentojen luomisesta ja tarinoiden kertomisesta, minkä lisäksi lapset pääsivät harjoittelemaan roolin rakentamista ja roolihahmoon eläytymistä (Opetushallitus 2005, 15). Lopuksi tarinan pikkuhirviölle ja omille keppinukke-hirviöille laadittiin hyvän unen resepti, joka yhdessä sekoitettiin. Jokainen kävi vuorollaan lisäämässä jonkun hyvän unen ainesosan piirin keskellä leikisti olevaan kattilaan.

Kuudennelle ja viimeiselle Tarinamatkalle lähdettiin runoleikkien Tikka nakuttaa, Hyppään jos ja Kilometri lankaa merkeissä. Kilometri lankaa -runoliekin lopussa hämähäkki syö päivällistä ja leikkiin kuuluu olennaisena osana tehdä tarina siitä, mitä ruokalistalla oli. Jokainen lapsi sai siis kertoa vuorollaan mitä hämähäkki söi. Runoleikkien jälkeen tehtiin "sekohyppely"-stiil-kuvia eli lapset saivat liikkua ja vapaasti tilassa kunnes minä sanoin "stop", jolloin piti jähmettyä aivan liikkumattomaksi siihen asentoon missä sattui olemaan. Jokaisen pysähdyksen yhteydessä pyysin jotakuta lapsista katsomaan ympärilleen ja antamaan pysähdyskuvalle nimen. Lämmittelyn jälkeen jakauduttiin pareiksi. Toinen parista oli puu ja toinen oli tuuli, joka huojuttaa puun oksia eli parin käsiä. Kerroin pienen tarinan, jonka mukaan tuulet huojuttivat puita myrskyistä huolimatta

kuitenkaan satuttamatta niitä. Tämä tehtiin kahdesti jotta parien molemmat osapuolet saivat olla molemmissa rooleissa. Sen lisäksi, että harjoitteessa harjoiteltiin kaverin kauniisti kohtelemista ja kuullun pohjalta toimimista, siinä myös leikittiin aistihavainnoilla, mikä kuuluu osaksi varhaisiän sanataidetyöskentelyä (Opetushallitus 2005, 15). Lasten täytyi luovasti ja omia kokemuksiaan hyödyntäen miettiä, miten saisivat kaverille sen tunteen, että esimerkiksi hiiri juoksee puun runkoa pitkin tai puun lehdille sataa pieniä vesipisaroita. Kun harjoite oli tehty molempien osalta loppuun, lapset saivat myös tilaisuuden kertoa sanallisesti, miltä puuna ja tuulena oleminen oli tuntunut. Tämän jälkeen luettiin Britta Teckentrupin kirjaa Muistojen puu, jossa pitkän ja kauniin elämän elänyt kettu kuolee. Muut metsän eläimet surevat kettua ja kokoontuvat muistelemaan hyviä hetkiä, joita ovat sen kanssa kokeneet. Valitsimme lasten kanssa eläinroolit ja kokoonnuimme mekin kertomaan parhaita muistojamme kettu-ystävästämme. Jokainen sai kertoa oman muistonsa ja toisten tarinoita tuettiin. Harjoitteessa lapset toimivat roolista käsin, mutta hyödynsivät myös omia kokemuksiaan kertoessaan parhaista asioista, joita ovat ystävän kanssa tehneet. Draamatyöskentelyssä rooli toimii etäännyttävänä elementtinä, mutta mahdollistaa roolin ja oman itsen välisen vuorovaikutuksen ja niiden väliin jäävän potentiaalisen tilan, jossa oppiminen tapahtuu. Roolityötä ja eläimeksi eläytymistä tärkeämpää on muiden ryhmäläisten kuunteleminen, reagoiminen ja toisten kanssa vuorovaikutuksessa oleminen. (Toivanen 2005, 14, 65.) Yhteisen roolileikin jälkeen tehtiin pienryhmissä patsaskuva jostain hyvästä hetkestä ketun kanssa. Muut ryhmät saivat arvata millainen muisto oli kyseessä. Arvausleikki tarjosi jälleen mahdollisuuden omien persoonallisten havaintojen ja tulkintojen tekemiseen sekä niiden jakamiseen, ja siten vastasi sekä varhaisiän sanataiteen että draamatyöskentelyn tavoitteeseen tarjota lapselle näitä tilaisuuksia omien ajatusten sanallistamiseen ja ajatusten välityksellä vuorovaikutuksessa olemiseen (Opetushallitus 2005, 15; Toivanen 2014, 15). Patsaskuvien jälkeen kirja luettiin loppuun. Ketun kuolinpaikalle kasvoi suuri ja kaunis muistojen puu, josta muut eläimet saivat suojaa ja lohtua kettua ikävöidessään. Lopuksi muodostimme itsestämme oman muistojen puun, jonka jokainen oksa edusti jotain kivaa asiaa joltain syksyn aikana tehdyistä Tarinamatkoista.

6 DRAAMAN JA SANATAITEEN YHDISTÄMINEN

Asetin opinnäytetyöni tavoitteeksi tutkia miten draamaa ja sanataidetta voi yhdistää ja miten ne tukevat toisiaan työskenneltäessä alle kouluikäisten lasten kanssa. Vastaukset kysymyksiin ovat yksinkertaiset. Miten yhdistää? Esimerkiksi juuri näin, Tarinamatka-työpajoina. Miten tukevat toisiaan? Erittäin hyvin. Täysin. Käytännön osuuden eli Tarinamatkojen todelliseksi tutkimuskohteeksi kuitenkin muodostui se, mitä tapahtuu, kun teatteri-ilmaisun ohjaaja hyppää sanataiteen tontille. Miten varmistaa, että työpajat todella sisältävät sekä draama että sanataidetta toisen jyräämättä toisen yli? Tässä kappaleessa avaan tähän aiheeseen liittyvää pohdintaani sekä perustelen miksi päädyin aiemmin mainitsemini vastauksiin alkuperäisissä tutkimuskysymyksissäni.

Tarinamatkoja suunnitellessani ja vielä niitä ohjatessani mietin olivatko draama ja sanataide tarpeeksi hyvässä tasapainossa. Pitkään pelkäsin, että yrityksistäni ja alkupe-
räisestä ideastani huolimatta lopputuloksista tuli pelkkiä draamatyöpajoja, joissa sanataide oli vain nimellinen ja hieman irrallinen osuus. Vaikka tarkoitukseni oli nimenomaan löytää tapoja yhdistää draamaa ja sanataidetta erittelemättä sitä mikä harjoite tai tekniikka on mitäkin, koin, että ydinolemukseltaan hiljaisempi sanataide jäi toiminnallisten, draamallisten työtapojen jalkoihin. Minusta tuntui, ettei kirjan lukeminen toiminnan synnyttämiseksi ja runoleikkien leikkiminen riittänyt perusteluksi sille, että väitän Tarinamatkojen sisältävän sanataidetta. Täytyi siis palata idean alkuun ja muistuttaa mieleen, mitä konkreettisesti halusin eri taiteenalueiden työskentelyyn tuovan.

Perustana sille, että ylipäätään lähdin yhdistämään draamaa ja sanataidetta oli ajatus siitä, että kumpikin on pohjimmiltaan tarinoiden jakamista. Draamassa tarinat syntyvät kohtaamisesta, vuorovaikutuksesta ja yhteisestä kokemuksesta ja toiminnasta. Sanataide puolestaan on tekijän ja kokijan kannalta staattisempaa, teksti- ja kirjallisuuslähtöistä tarinointia. Itselleni oli itsestään selvää, mitä halusin draaman tuovan työpajoihin: toiminnallisuutta ja aktiivista vuorovaikutusta. Siitä juontuu myös Tarinamatka-termin

“matka”-osuus. Matka viittaa liikkeeseen ja muutokseen, se on jotain, mikä ei voi tapahtua paikallaan vaan vaatii toteutuakseen jonkinlaisen henkisen tai fyysisen siirtymän. “Tarinan” täytyi siis viitata sanataiteeseen ja siihen, mitä siltä puolelta hain, eli kirjallisuutta toiminnan lähtökohdaksi sekä kielellistä ja sanallista ilottelua. Pitkään ajattelin ohjaavani draamatyöskentelyä sanataiteella höystettynä. Asian ajattelemisen näin päin olisikin ehkä ollut paikallaan, jos toiminnan kohderyhmänä olisivat olleet vanhemmat lapset ja nuoret, joille itse lukeminen ja kirjoittaminen olisi ollut luonteva työskentelyn muoto ja keino tuoda draamaan sanataiteellisia näkökulmia. Tarinamatkat on kuitenkin suunnattu alle kouluikäisille lapsille, joista suurin osa ei vielä osaa lukea tai kirjoittaa, minkä vuoksi toimintatapojen täytyy olla erilaisia. Tämä heittää näkökulman täysin ympäri. Tarinamatka ei ole draamaa sanataiteella vaan sanataidetta draamallisin menetelmin.

Mesitassujen vanhemmille ennen Tarinamatkojen aloittamista laatimassani kirjeessä kirjoitin: “Työskentelyn pääpaino on yhdessä tekemisessä, yhteisen tarinan luomisessa ja yhteisessä hauskanpidossa.” Tämä piti paikkansa ja oli myös avain draaman ja sanataiteen orgaaniseen yhdistämiseen. Tarinamatkoilla tarinat olivat toiminnan keskiössä, lähtökohtana ja päämääränä. Jokaisen Tarinamatkan konkreettinen tavoite oli yhdessä saada aikaan uusia tarinoita ja syventää vanhoja. Valveen sanataidekoulussa, jossa sanataidekasvatusta tarjotaan vauvaiästä lähtien, on päädytty määritelmään, jonka mukaan tarinan pienin yksikkö, pienin mahdollinen tarina on yksi sana (Elo, 2014). Tarinamatkaa muutoksena ajatellen, päädyin itse laajentamaan tätä määritelmää niin, että pienin mahdollinen tarina on verbin sisältävä lause, informaatio siitä mitä joku tekee tai mitä tapahtuu. Toisaalta myös kuva - Tarinamatkojen tapauksessa usein patsaskuva - on tarina itsessään.

Nykytaiteessa kuvallinen ja kielellinen ilmaisu eivät näyttäydy toisilleen vastakkaisina vaan rinnakkaisina ja toisiaan tukevinä tarinoinnin muotoina. Kuvallinen tarinankerronta on siinä mielessä metaforinen ilmaisu, että siinä ei monestikaan ole tarinan käsitteeseen kuuluvaa juonta. Silti kuvallinen ilmaisu voi toimia yhtenä tarinoinnin tapana. (Katainen & Sava 2004, 32.)

Yhden virkkeen mittaisia minitarinoita sekä monitulkintaisia patsastarinoita syntyi syksyn aikana pilvin pimein. Tarinat myös jatkoivat ja täydensivät toisiaan ja muodostivat näin kokonaisen tarinaverkoston tai viimeisen Tarinamatkan teemaan sopien tarinapuun.

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmassa määritellään varhaisiän sanataiteen tavoitteiksi, että lapsi leikkii ja kuvittelee, käyttää kaikkia aisteja havaintojen tekoon, kertoo ja kuuntelee sekä saa tuntumaa sanataiteen moninaisuudesta. Keskeisiksi sisällöiksi mainitaan muun muassa interaktiiviset tarinatuokiot, sadutus yksin ja ryhmässä, omien satuolentojen ja -maailmojen luominen, sanoilla ja aistihavainnoilla leikkinen ja havainnoista kertominen. Sekä erilaiset draama- ja ilmaisuleikit. (Opetushallitus 2005, 15.) Teatteritaiteen varhaisiän opinnoista puolestaan sanotaan seuraavaa:

Oppilas tutustuu teatteri-ilmaisun alkeisiin. Hänen persoonallisen ilmaisunsa kehittymistä tuetaan satujen ja tarinoiden sekä rooli- ja teatterileikkien avulla. Oppilas oppii käyttämään teatteritaiteen sanastoa. (Opetushallitus 2005, 23.)

Jos olisin tajunnut tutustua taiteen perusopetuksen opetussuunnitelmaan jo Tarinamatkojen suunnitteluvaiheessa, olisin voinut suorilta luopua peloistani sanataiteen riittävyden suhteen, sillä mielestäni Tarinamatkat täyttivät kaikki edellä mainitut kriteerit. Varhaisiän taideopetuksessa korostuu vielä yleisen oppimäärän opintoja enemmän taiteidenvälisyys, mikä kannustaakin miettimään onko esimerkiksi draamaa ja sanataidetta ylipäättään mahdollista erottaa toisistaan, kun toimitaan pienten lasten kanssa. Lapsi itse ei tee eroa näiden välillä. Erään Tarinamatkan jälkeen eräs lapsi, joka oli juuri osallistunut itselleen ensimmäiseen Tarinamatka-työpajaan, kysyi minulta silmät loistaen "Oliko tämä nyt sitä sanataidetta?" Itse olin mieltänyt käyttäneeni hyvin draamallisia työtapoja, mutta lopputuloksena oli kuitenkin syntynyt kaksi aivan uutta tarinaa, joten sanoin, että oli, tämä oli sitä sanataidetta. "Vau. Tämä oli tosi kivaa", lapsi vastasi.

Vaikkei draamaa ja sanataidetta voisi varsinaisesti erottaa toisistaan, jo esikoululaisten kanssa työskentelyyn on mahdollista tuoda elementtejä, jotka kuuluvat selkeästi toiseen. Sanataiteen puolelta näitä elementtejä edustivat Tarinamatkoissa runoleikit kielen monimuotoisuuden tukijana ja kielellisen leikkittelyn alustana. Tekstilajina runo tai loru on rytmiltään erilainen kuin satu. Vaikka runostakin usein löytyy tarina, näin ei aina ole; esimerkiksi Maria Peuran runo Hyppään jos..., on sekä lapselle että aikuiselle sanoiltaan hölynpölyä, joka kuitenkin synnyttää keskustelua. Mitä runossa sanotaan? Onko kyseessä ehkä loitsu? Muutenkin runot synnyttivät lapsissa paljon keskustelua. Jos säkeen loppuun ei tullut riimiä tai riimi ontui, se yleensä synnytti närkästystä ja päästiin keskustelemaan siitä, mikä sana toisi säkeeseen riimin vai tarvitseeko runon aina edes loppua riimiin. Pelkästään draamaa puolestaan edusti Tarinamatkoissa teatteritaiteen sanaston tutuksi tuominen ja harjoittelu. Työpajoissa pyrin systemaattisesti käyttämään teatteri kielisiä ilmaisuja kuten näyttämö, yleisö ja kohtaus, sekä esittelemään draamaharjoitteet niillä nimillä, joilla olen ne itse oppinut, esimerkeinä: ohi tanssi, kuuma tuoli ja äänimaisema.

*Ei kyllä ehkä joo,
mikki makki matsamoo.
Hyppään jos
ja kenties kun
lukki lukki vukki tsung.
(Maria Peura, 2004.)*

7 POHDINTA

Opinnäytetyössäni olen pohtinut draaman ja sanataiteen yhdistämistä esikoululaisille suunnattujen Tarinamatka-työpajojen kautta. Koska suurin osa Tarinamatkoille osallistuneista lapsista ei vielä osannut itse lukea tai kirjoittaa, oli erittäin luontevaa draaman avulla tuoda sanataiteen opetukseen toiminnallisia ja visuaalisia menetelmiä. Työskenneltäessä alle kouluikäisten lasten kanssa ääneen lukeminen, loruttelu ja suullinen tarinankerronta ovat vallitsevia ja tärkeitä sanataiteen työskentelymuotoja. Lapsi kuitenkin pyrkii aktiiviseen vuorovaikutukseen ja nauttii ryhmässä touhuamisesta ja aktiivisesta toiminnasta. Sen vuoksi on tärkeää tuoda kirjallisen ja suullisen sanataiteen rinnalle toiminnallisia menetelmiä, jotka tukevat tämän vuorovaikutuksen syntymistä ja rohkaisevat kokonaisvaltaiseen ilmaisuun.

Tarinoita voidaan kertoa monella tavalla ja tarinoita on monenlaisia. On olemassa haurautuvia tarinapuita ja satukirjan kokoisia tarinoita. On ihan pieniä tarinoita hämähäkin päivällismenusta ja on myös koneen tai patsaan muotoisia tarinoita, joissa pohjimmiltaan asuu oma kertomus jokaista katsojaa varten. Tuomalla draaman sanataiteeseen ja draaman ja sanataiteen Tarinamatkoina päiväkotiin, halusin raottaa tätä loputonta tarinoiden maailmaa ja tarjota lapsille tuntumaa sanataiteen moninaisuudesta. Halusin myös erilaisten leikkien ja harjoitteiden avulla tukea lasten ryhmässä toimimisen taitoja ja antaa heille mahdollisuuksia luoda, oivaltaa ja kokeilla. Nämä tavoitteet toteutuivat hienosti ja päiväkodin omien aikuisten tavoin huomasiin lapsissa syksyn aikana tapahtuneen kasvun. Lapsi, joka ensimmäisellä Tarinamatkalla ei suostunut sanomaan edes omaa nimeään, kertoi viimeisellä työpajakerralla innokkaasti omia ehdotuksiaan ja osallistui toimintaan aktiivisesti. Lapsi, jolle keskittyminen ja kuunteleminen tuottivat muissa ryhmätilanteissa haasteita, rauhoittui kuuntelemaan ja suunnittelemaan. Hiljaiset ja temperamentiltaan hitaammat lapset saivat tilaisuuksia rauhassa miettiä sanottavaansa ja silti tulla kuulluiksi. Lapsista jokainen kehittyi ja rohkaistui havaintojen tekemisessä, omien ajatusten sanoiksi pukemisessa ja mielipiteiden esiin tuomisessa.

Kun olemassa ei ole väärää vastauksia, vaan ainoastaan hyviä ja mielenkiintoisia havaintoja, alusta vapaalle ja hedelmälliselle vuorovaikutukselle on luotu. Draamatyökentely onkin oivallinen tapa tarjota lapselle onnistumisen kokemuksia ja tukea hänen itseluottamustaan ja positiivisen minäkuvan rakentumista. Tarinamatkoilla satukirjat astuivat draaman avulla ulos kansistaan ja toimivat ponnahtauslautana omille tarinoille ja elävälle vuorovaikutukselle.

Opinnäytetyön alussa esitin kysymyksen: mitkä ovat teatteri-ilmaisun ohjaajan valmiudet sanataiteen opettamiseen? Vieläkö sanataide on sanataidetta, jos sitä opettaa teatteri-ilmaisun ohjaaja? Vastaukseni on: kyllä. Huomionarvoista onkin, että Tarinamatkat eivät olleet draamapajoja sanataidelisällä, vaan nimenomaan sanataidetta draamallisin menetelmin. Nyt käänänkin kysymyksen toisin päin; miksi teatteri-ilmaisun ohjaaja ei voisi opettaa sanataidetta?

Teatteri-ilmaisun ohjaajan koulutus tarjoaa monipuolista ammattitaitoa ja osaamista monenlaiseen taiteelliseen työhön ja taidekasvattajuuteen. Opintojen aikana mukaan tarttuu kattava lajitelma työtapoja ja harjoitteita, joista ja joiden avulla erilaisten työpajaj. esitys- ja harjoituskokonaisuuksien rakentaminen on olennainen osa ammattitaitoa. Opintojen läpi teatteri-ilmaisun ohjaaja harjoittelee erilaisten ryhmien ja ryhmätilanteiden kohtaamista sekä ryhmäprosessien ymmärtämistä niin käytännössä kuin teorian tasollakin. Todellista ammattitaitoa on osata nähdä draaman mahdollisuudet ja käyttää draamaa kutakin ryhmää palvelevalla tavalla.

Draaman opetuksessa ja draamallisten menetelmien käytössä on ero. Siinä missä historiaa voidaan opettaa laulaen, opettamatta kuitenkaan laulamista, myös draamaa voidaan käyttää opetuksen välineenä. Taidekasvatuksen hienous piilee kuitenkin siinä, että eri taiteenaloja pyritäänkin saattamaan vuorovaikutukseen keskenään, eikä loke-roimaan täysin erilleen. On silti tärkeää tunnistaa ja kunnioittaa eri taiteenlajien ominaispiirteitä ja niitä hyödyntäen löytää keinoja dialogisuuteen. Mielestäni teatteri-ilmaisun ohjaajalla on taidekasvatuksen ammattilaisena erittäin hyvät valmiudet myös sa-

nataiteen opetukseen, sillä hän tunnistaa taidekasvatuksen ja draaman mahdollisuudet ja osaa löytää keinoja draaman hyödyntämiseen sanataiteessa. Kaikessa taideopetuksessa tärkeintä on oppilaan ominaislaadun ja persoonallisen kasvun tukeminen sekä ylipäätään taiteen äärelle tuominen ja siitä nauttiminen. Itse pidän myös erittäin tärkeänä opettajan omaa aitoa kiinnostusta ja rakkautta opetettavaa taiteen alaa kohtaan. Itse tunnen tuota intohimoa ja rakkautta teatterin ja draaman lisäksi myös kirjallisuutta kohtaan, minkä vuoksi pidänkin itseäni varsin pätevänä opettamaan myös sanataidetta.

Lopuksi vielä pieni katsaus tulevaisuuteen. Pidän varhaisiän taidekasvatusta erittäin tärkeänä ja yhdyn opetus- ja kulttuuriministeri Sanni Grahn-Laasosen mielipiteeseen, että jokaisella lapsella tulisi olla mahdollisuus osallistua säännöllisesti taide- ja kulttuuritoimintaan (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Nyt Mesitassujen kanssa tekemistäni Tarinamatkoista alkaa olla kulunut kokonainen vuosi. Ikävöin Tarinamatkailua ja joka kerta kirjastossa käydessäni huomaan silmäileväni lastenkirjoja miettien, millaisia työpajoja niiden ympärille voisi rakentaa. Haluaisin mielelläni jatkaa Tarinamatkailua; tarjota työpajapaketteja päiväkodeille tai toteuttaa niitä taiteen perusopetuksen varhaisiän draama- ja sanataidekasvatuksen puitteissa. Kokkolassa ei ainakaan tällä hetkellä tarjota harrastusmuotoista sanataideopetusta alle kouikäisille ja väittäisin, että päiväkohteissa Tarinamatkojen kaltaista lapsille suunniteltua taidetoimintaa otettaisiin enemmän kuin mieluusti vastaan. Mutta mistä rahoitus? Haluaisin uskoa, että lastenkulttuurille löytyy tukijoita. Ainakin hallitus toukokuussa lupasi nostaa taiteen ja kulttuurin yhdeksi kärkihankkeista ja sen puitteissa lisätä taiteen perusopetusta sekä parantaa lastenkulttuurin saatavuutta. Voi siis vain toivoa, että hallitus pitää lupauksensa, eikä säästämisinnossaan päädy toteamaan, ettei taidekasvatukseen ole varaa ja lisäämisen sijasta rajaamaan lasten oikeutta taide- ja kulttuuritoimintaan.

LÄHTEET

Airola, S. 2006. Mia Tiu ja sata sanaa. Helsinki: WSOY.

Anttonen, A. & Inkala, K. 2013. Riimikissa kikattaa, Runohetkiä pienille. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Eriksson, P. & Koistinen, K. 2014. Monenlainen tapaustutkimus. Www-dokumentti. Saatavilla: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/153032>. Luettu: 26.10.2015.

Fleming, M. 1996. Starting Drama Teaching. London: David Fulton.

Heinonen, S-L. 2001. Kuule runon sykkivän. Avaa lastenkirja! Johdatus lastenkirjallisuuden lajeihin ja käyttöön. (Toim. Karjalainen, M. & Suojala, M.) 123-140. Helsinki: Lasten Keskus.

Honkanen, H. 2011. UNELMIEN SANIS Lapsilähtöisen sanataiteen perusopetuksen mahdollisuuksista. Jyväskylän yliopiston taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos, kirjoittamisen pro gradu -tutkielma. Www-dokumentti. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/26642/URN:NBN:fi:jyu-201103071864.pdf?sequence=1>. Luettu. 29.10.2015.

Ikonen, K-L. 2008. Liverpoolipeli sanataideohjauksen työvälineenä. Jyväskylän yliopiston taiteiden ja kulttuurin tutkimuksen laitos, kirjoittamisen pro gradu -tutkielma. Www-dokumentti. Saatavilla: <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/19475>. Luettu: 27.10.2015.

Katainen, A. & Sava, I. 2004. Taide ja tarinallisuus itsen ja toisen kohtaamisen tilana. Taiteeksi tarinoitu oma elämä. (Toim. Sava, I. & Vesänen-Laukkanen, V.) Juva: PS-kustannus, Opetus 2000

Kirkkopelto, K. & Vuori, S. 2005. Hirveää, parkaisi hirviö. Helsinki: WSOY.

Korhonen, P. 2001. Opettaja ja taiteilija - Allan Owens ja prosessidraama. Katarsis, Draama, teatteri ja kasvatus. (Toim. Korhonen, P. & Østern, A-L.) 107-129. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Krappala, M. & Pääjoki, T. 2004. Taide ja toiseus, Syrjästä yhteisöön. Toinen painos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Laajarinne, J. & Ruokonen, M. 2005. Mummon kone. Helsinki: WSOY.

Majaluoma, M. 2007. Taiteilija elämää: Pipsa ja Herra Pompidoun kiertävä sirkus. Helsinki: WSOY.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti. Tietokulma, Lapsen kasvu ja kehitys 6-7-vuotias. Saatavilla: http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/6_7-vuotias/. Luettu: 15.10.2015.

Mäkelä, M-L. 2005. Sanataidetta Kirjastossa. Sanaista Taidetta. (Toim. Mäkelä, M-L.) 11-24. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Opetushallitus. 2005. Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005. Www-dokumentti. Saatavilla: http://www.oph.fi/download/123012_taideyl_ops.pdf. Luettu: 13.10.2015.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2015. Www-dokumentti. Saatavilla: http://www.minedu.fi/OPM/Verkkouutiset/2015/08/kulttuurin_karkihanke_pyorea_poyta.html Luettu: 4.11.2015.

Reeve, R. & Shields, G. 2012. Taavin talvitoive. (suom. Leskinen, T.) Karkkila: Kustannus-Mäkelä Oy.

Sava, I. 2007. Katsomme - näemmekö? Luovuudesta, taiteesta ja visuaalisesta kulttuurista. Jyväskylä: PS-kustannus.

Takkinen, O-M. & Tolonen, T. 2003. Taidekasvatus ja kirjoittaminen. Timantinmetsästäjä Luovan kirjoittamisen opas. 88-94. (Toim. Salakka, A.) Porvoo: WS Bookwell Oy.

Teckentrup, B. 2013. Muistojen puu. (suom. Korolainen, T.) Helsinki: Lasten Keskus.

Toivanen, T. 2009. Draamakasvatuksen mahdollisuudet varhaiskasvatuksessa. Taidekasvatus varhaiskasvatuksessa. (Toim. Välimäki, A-L.) 30-35. Helsinki: Yliopistopaino Oy.

Toivanen T. 2014. Kasvuun! Taidekasvatus ta 1-8-vuotiaille. 1.-2. painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Toivanen, T. 2015. Lentoon! Draama ja teatteri perusopetuksessa. 2., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Vekara Päiväkodit Oy. Www-dokumentti. Saatavilla: <https://www.vekarapaivakodit.fi/>. Luettu: 30.9.2015.

Julkaisemattomat lähteet:

Elo, A. Lastenhoitajan haastattelu. 24.11.2014.

Elo, A. Työpäiväkirja. 2014

LIITE 1

ENSIMMÄINEN TARINAMATKA

Kirja: Sari Airola - Mia Tiu ja sata sanaa (2006)

Kesto: N. 60 min.

Tarpeisto: Kyniä ja paperia. Musiikkia.

- Istutaan piirissä ja tehdään draamasopimus/käydään läpi keitä on lähdössä Tarinamatkalle; Lorupupu kiertää kädestä käteen ja jokainen sanoo oman nimensä.
- Päätetään millä miimisellä kulkuneuvolla matkustetaan tarinatunnelmiin. Valitun kulkuneuvon ehdottaja saa näyttää, miten kyseisellä menopelillä matkustetaan, muut auttavat tarvittaessa.
- Runoleikit: Juhlat, Uuunilinnun uuni, Koppiaisen matka
- Lämmittelyleikki: Haluan vaihtaa paikkaa
  - Leikissä seistään piirissä ja kuka tahansa saa milloin tahansa sanoa: “Haluan vaihtaa paikkaa (toisen leikkijän nimi) kanssa.” Tämän jälkeen nämä kaksi leikkijää vaihtavat paikkaa piirissä ja tervehtivät toisiaan piirin keskellä esimerkiksi läpsäyttämällä kädet yhteen. Tavoitteena on, että kaikki saavat vaihtaa paikkaa ainakin kerran.
- Kirja luetaan siihen asti, kun äiti vie Mian lintutorille.
- Lintutorin äänimaisema.
  - Laitetaan silmät kiinni ja tehdään omalla äänellä ja omaa kehoa apuna käyttäen lintutorilla kuuluvia ääniä. Äänimaisema alkaa hiljaisuudesta ja päättyy hiljaisuuteen.
  - Keskustellaan siitä, miltä lintutorilla kuulosti.
- Luetaan kirjaa eteenpäin.
- Kartan piirtäminen ja tien neuvominen.
  - Jokainen saa paperin ja kynän, jolla piirtää kartta Mia Tiun kotoa parantaja Hoi Van klinikalle. Kartasta saa piirtää juuri sellaisen kuin haluaa ja matkan varrelle saa sijoittaa haluamansa laisia esteitä ja hidasteita.

- Valmiit kartat näytetään muille.
- Jokainen saa neuvoa pätjän tietä oman karttansa perusteella. Kaikki seuraavat ohjeita miimisesti. Jos matkan varrella on esimerkiksi pulkkamäki tai liukuportaat, tien neuvoja päättää ja näyttää, miten siitä selvittää.
- Luetaan kirja Mia saapumisesta Hoi Van klinikalle Mian ja Vai Ti-linnun jäähyväisiin.
- Ohi tanssi.
  - Ryhmä jaetaan kahtia. Puolet porukasta esittää Miaa ja puolet Vai Tia. Ryhmät suunnittelevat kolme patsaskuvaa hahmonsa tunteista jäähyväisten hetkellä.
  - Patsaat esitetään hiljaisen taustamusiikin soidessa niin, että ryhmät aloittavat seisten rivissä tilan vastakkaisilla puolilla. Ohjaajan merkistä ryhmät ottavat askeleen eteenpäin ja tekevät ensimmäisen patsaansa, sitten toisen askeleen ja toisen patsaan jne. Patsassarjaa toistetaan niin monta kertaa, että ryhmät ovat liikkuneet toistensa ohi ja päätyneet taas tilan vastakkaisille puolille. Sama toistetaan.
  - Keskustellaan patsaiden kuvaamista tunteista.
- Kirja luetaan loppuun.
- Runoleikki: Pistiäisen ristiäiset.
- Sähkötyt.
  - Istutaan piirissä ja pidetään toisia kädestä. Yksi lähettää viestin puristamalla vieruskaverin kättä. Viesti kulkee samalla tavalla koko piirin ympäri, takaisi lähettäjälle.
- Lorupupu käy silittämässä jokaisen poskea ja kiittämässä Tarinamatkasta.
- Matkustetaan rauhallisesti takaisin päiväkotiin alussa valitulla kulkuneuvolla.

LIITE 2

TOINEN TARINAMATKA

Kirja: Jukka Laajarinne, Martti Ruokonen - Mummon kone (2005)

Kesto: N. 60 min.

Tarpeisto: Pallo tai muu pyöreä esine.

- Istutaan piirissä ja tehdään draamasopimus/käydään läpi keitä on lähdössä Tarinamatkalle; Lorupupu kiertää kädestä käteen ja jokainen sanoo oman nimensä.
- Päätetään millä miimisellä kulkuneuvolla matkustetaan tarinatunnelmiin. Valitun kulkuneuvon ehdottaja saa näyttää, miten kyseisellä menopelillä matkustetaan, muut auttavat tarvittaessa.
- Runoleikit: Hyppään jos, Huoltomies Hossa, Räyhäpiirakka.
- Lämmittelyleikki: Kiehuuko puuro?
  - Seistään piirissä ja yksi on piirin keskellä. Keskellä olija kysyy muilta vuorotellen: "Kiehuuko puuro?" Jos vastaa myöntävästi, pitää näyttää äänen ja liikkeen avulla miten puuro kiehuu. Sitten kaikki vaihtavat paikkaa kiehuen juuri näytetyllä tavalla. Yksi jää taas piirin keskelle.
- Virittäytyminen: Pallotellaan Lorupupu piirin keskellä ja sanotaan erilaisia kotoa löytyviä koneita.
- Kirja luetaan kokonaan.
- Koneet.
  - Osallistujat asettuvat vuorotellen koneen liikkuviksi tai liikkumattomiksi, äänteleviksi tai hiljaisiksi osiksi. Koneen osien tulee olla jotenkin yhteydessä toisiinsa.
  - Ohjaaja testaa konetta esimerkiksi laittamalla sen käyntiin, painelemalla kuvitteellisista nappuloista ja vääntämällä vivuista. Koneen osat reagoivat.

- Koneita tehdään kaksi niin, että kaikki osallistujat ovat osa jompaakumpaa konetta.
- Sadutus.
  - Ohjaaja kyselee osallistujilta kysymyksiä äsken tehdyistä koneista. Esimerkiksi: Mitä sillä tehdään? Kuka sen omistaa? Millaista huoltoa kone vaatii? Onko siinä jokin taikaominaisuus?
  - Jokainen osallistuja saa päättää yhden asian ryhmänsä koneeseen liittyen.
- Diakuvat.
  - Ryhmät suunnittelevat kaksi patsaskuvaa, joista käy ilmi, mitä kone valmistaa ja, miten sitä käytetään.
  - Diakuvat esitellään toiselle ryhmälle.
- Runoleikki: Taputus.
- Sähkötyt.
- Lorupupu käy silittämässä jokaisen poskea ja kiittämässä Tarinamatkasta.
- Rauhallinen matkustaminen takaisin päiväkotiin.

LIITE 3

KOLMAS TARINAMATKA

Kirja: Gillian Shields: Taavin talvitoive (2012)

Kesto: N. 60 min.

Tarpeistoa: Iso huivi ja kuviokartongeista valmiiksi leikattuja lumihutaleita.

- Istutaan piirissä ja tehdään draamasopimus/käydään läpi keitä on lähdössä Tarinamatkalle; Lorupupu kiertää kädestä käteen ja jokainen sanoo oman nimensä.
- Päätetään millä miimisellä kulkuneuvolla matkustetaan tarinatunnelmiin. Valitun kulkuneuvon ehdottaja saa näyttää, miten kyseisellä menopelillä matkustetaan, muut auttavat tarvittaessa.
- Runoleikit: Koppiaisen matka, Hepo joessa, Hai.
- Lämmittelyleikki: Sulavat patsaat.
  - Osallistujat ovat taidenäyttelyn patsaita, jotka alkavat vähitellen sulaa eli vajota kohti lattiaa. Kaksi tai kolme leikkijöistä on taidegallerian vahtimestareita, jotka käyvät nostamassa patsaita takaisin pystyyn. Vahtimestareita vaihdetaan leikin kuluessa.
- Keskustelu vuodenajoista.
  - Käydään läpi vuodenajat.
  - Jokainen saa kertoa mikä on oma lempivuodenaika ja milloin itsellä on synttärit.
- Luetaan kirjaa siihen asti, kun Taavi ja Vaari tutkivat valokuva-albumia.
- Talviset patsaat.
  - Osallistujat työskentelevät pareittain ja miettivät, mitä kivaa voi tehdä kaverin kanssa talvella.
  - Toinen parista muotoilee toisesta patsaan ja asettuu itse osaksi kuvaa. Osia vaihdetaan.

- Kaikkien pariin molemmat patsaat katsotaan läpi koko ryhmän voimin ja muut saavat arvata, mistä talvisesta puuhista kuvissa on kysymys.
- Kirjaa luetaan eteenpäin.
- Lahjan antaminen.
  - Ollaan piirissä ja annetaan vuorotellen lahjoja toisille. Lahjan antaja määrittelee lahjan koon ja painon, lahjan saaja sen sisällön.
- Kirjaa luetaan eteenpäin.
- Loitsu.
  - Ison huivin päälle asetetaan erilaisista kuviokartongeista leikattuja lumihutaleita.
  - Pidetään yhdessä huivin reunoista kiinni ja lausutaan toivomusruno. Esimerkiksi Johanna Venhon Loitsu.
  - Tehdään lumisade hulmauttamalla lumihutaleet ilmaan. Jokainen osallistuja saa yhden lumihutaleen muistoksi.
- Osallistujien valitsema runoleikki.
- Sähkötyt.
- Lorupupu käy silittämässä poskea ja kiittämässä Tarinamatkasta.
- Rauhallinen matkustaminen takaisin päiväkotiin.

LIITE 4

NELJÄS TARINAMATKA

Kirja: Markus Majaluoma - Taiteilijaelämää: Pipsa ja Herra Pompidoun kiertävä sirkus (2007)

Kesto: N. 60 min.

Tarpeisto: Pallot tai muu pyöreä esine. Itselläni oli mukana myös sirkustirehtöörin si-
linterihattu, mutta se ei ole pakollinen.

- Istutaan piirissä ja tehdään draamasopimus/käydään läpi keitä on lähdössä Tarinamatkalle; Lorupupu kiertää kädestä käteen ja jokainen sanoo oman nimensä.
- Päätetään millä miimisellä kulkuneuvolla matkustetaan tarinatunnelmiin. Valitun kulkuneuvon ehdottaja saa näyttää, miten kyseisellä menopelillä matkustetaan, muut auttavat tarvittaessa.
- Runoleikit: Mikä se on?, Messinkikuoriainen, Tikka nakuttaa.
- Lämmittelyleikki: Swish-bang-boing.
  - Seistään piirissä ja siirretään viestiä eteenpäin. "Swish" siirtää vuoron vierustoverille. "Bang" ampuu sen toiselle puolelle piiriä. Ja "Boing" palauttaa viestin takaisin päin. Isosti elehtiminen on suotavaa.
- Virittäytyminen: Mime the object.
  - Ohjaaja sanoo asioita, jotka koko ryhmän täytyy yhdessä muodostaa itsestään mahdollisimman nopeasti.
  - Traktori. Voidaan laittaa käyntiin.
  - Leijona. Karjuu ja esimerkiksi heiluttaa häntää.
  - Sirkusteltoa. Kaikki kömpivät sisään teltaan.
- Keitä on sirkuksessa?
  - Pallotellaan Lorupupua piirin keskellä ja luetellaan, millaisia esiintyjiä sirkuksessa voisi olla.
- Kirjaa luetaan siihen asti, kun Pipsa ja sirkus-sedät menevät illalla nukkumaan

- Keskustelu, miten sirkus saataisiin taas jaloilleen.
- Pienet esitykset ratkaisuehdotuksista.
  - Ryhmä jaetaan noin kolmen hengen pienryhmiin, jotka valmistelevat pienet esitykset ratkaisuehdotuksistaan sirkuksen ongelmiin.
  - Esitykset katsotaan.
- Kiertueelle.
  - Jokainen saa sanoa vuorollaan, minne jaloilleen päässyt sirkus matkusti esiintymiskiertueellaan.
- Osallistujien valitsema runoleikki.
- Sähkötyt.
- Lorupupu käy silittämässä poskea ja kiittämässä Tarinamatkasta.
- Rauhallinen matkustaminen takaisin päiväkotiin.

LIITE 5

VIIDES TARINAMATKA

Kirja: Katri Kirkkopelto, Suna Vuori - Hirveää, parkaisi hirviö (2005)

Kesto: N. 60 min.

Tarpeisto: Kartonkisia korttipohjia, värikynät, cocktail-tikkuja, leveää teippiä ja sakset.

- Istutaan piirissä ja tehdään draamasopimus/käydään läpi keitä on lähdössä Tarinamatkalle; Lorupupu kiertää kädestä käteen ja jokainen sanoo oman nimensä.
- Päätetään millä miimisellä kulkuneuvolla matkustetaan tarinatunnelmiin. Valitun kulkuneuvon ehdottaja saa näyttää, miten kyseisellä menopelillä matkustetaan, muut auttavat tarvittaessa.
- Runoleikit: Hiiriperhe, Uniruno, Syväjäädtytetty hanhi.
- Lämmittelyleikki: Säikähdysleikki.
  - Seistään piiristä ja katsotaan lattiaan. Jokainen valitsee kenen sukkiä katsoo ja ohjaajan laskettua kolmeen nostaa katseensa sukkiän omistajaan. Jos katseet kohtaavat pitää säikähtää isosti.
- Keskustellaan painajaisista.
- Painajaisen äänimaisema.
- Luetaan kirja.
- Hirviöt.
  - Liikutaan tilassa ja etsitään oman hirviöhahmon fyysistä olemusta ja kävelytyyliä. Millainen hirviö olen? Mikä on minun hirviö-ominaisuuteni? Onko se iso pää, terävät kynnet, hurjat hampaat vai jotain muuta?
  - Kun jokainen on löytänyt oman hirviö-ominaisuutensa, ne esitellään ringissä äänen ja liikkeen avulla. Muut toistavat äänet ja liikkeet.
- Askartelu.
  - Jokainen askarteleo omasta hirviöstään keppinuken. Askartelun lomassa voi miettiä vastauksia kysymyksiin: Mikä on hirviön nimi? Mitä se syö?

- Missä se asuu? Mitä se pelkää? Millaisia unia se näkee? Miten se hirveilee?
- Kuuma tuoli.
  - Keppinukke-hirviöt laitetaan vuorotellen kuumaan tuoliin. Muut saava esittää hirviölle kysymyksiä, joihin se vastaa.
- Hyvän unen resepti.
  - Laaditaan yhdessä resepti hyvälle unelle. Jokainen saa vuorollaan käydä lisäämässä piirin keskellä poreilevaan uniliemeen haluamansa ainesosan. Ainesosien ei tarvitse olla aineellisia, vaan liemeen voi lisätä myös esimerkiksi hyvänyönsuukkoja tai rohkeutta.
- Osallistujien valitsema runoleikki.
- Sähkötyt.
- Lorupupu käy silittämässä poskea ja kiittämässä Tarinamatkasta.
- Rauhallinen matkustaminen takaisin päiväkotiin.

LIITE 6

KUUDES TARINAMATKA

Kirja: Brita Teckentrup - Muistojen puu (2013)

Kesto: N. 60 min.

- Istutaan piirissä ja tehdään draamasopimus/käydään läpi keitä on lähdössä Tarinamatkalle; Lorupupu kiertää kädestä käteen ja jokainen sanoo oman nimensä.
- Päätetään millä miimisellä kulkuneuvolla matkustetaan tarinatunnelmiin. Valitun kulkuneuvon ehdottaja saa näyttää, miten kyseisellä menopelillä matkustetaan, muut auttavat tarvittaessa.
- Runoleikit: Hyppään jos, Tikka nakuttaa, Kilometri lankaa.
- Lämmittelyleikki: Sekohyppely stillit
  - Liikutaan vapaasti tilassa, kunnes ohjaaja sanoo "stop", jolloin jäähmetytään siihen asentoon, missä sattuu olemaan. Osallistujat saavat vuorotellen nimetä syntyneet pysähdys-kuvat.
- Virittäytyminen: Puu tuulessa.
  - Toinen parista on puu ja toinen tuuli. Tuuli liikuttaa puun oksia eli parin käsivarsia. Ohjaaja kertoo lyhyen tarinan, jonka tapahtumia tuulet seuraavat. Tarinan aikana sataa, myrskyää, jokin lintu laskeutuu puuhun tai orava juoksee sen oksalla ja lopuksi tulee ilta ja puu käy nukkumaan.
- Kirjaa luetaan eläinten kokoontumiseen asti.
- Eläinten kokous.
  - Jokainen valitsee itselleen eläinroolin ja ne käydään läpi.
  - Jokainen saa kertoa roolissa, mitä hauskaa on joskus tehnyt kettu-ystävän kanssa tai miten kettu on joskus auttanut häntä. Toisten tarinoita ja muistoja tuetaan ja niiden pohjalta voidaan keksiä lisää kertomuksia ke-tusta.
- Patsaskuvat

- Pienryhmissä tehdään patsaat parhaista hetkistä ketun kanssa.
- Patsaat katsotaan läpi koko ryhmän voimin ja muut saavat arvat, mitä kuvissa tapahtuu.
- Kirja luetaan loppuun.
- Muistojen puu.
  - Koko ryhmä rakentaa itsestään muistojen puun, jonka oksat edustavat kivoja muistoja kaikista Tarinamatkoista.
  - Jokaisen muisto käydään läpi.
- Osallistujien valitsema runoleikki.
- Sähkötyt.
- Lorupupu käy silittämässä poskea ja kiittämässä Tarinamatkasta.
- Rauhallinen matkustaminen takaisin päiväkotiin.

LIITE 7

RUNOJEN LEIKKIOHJEET

Juhlat

On juhlat ja juhlaväki paikalla.
 On ponteva Peepotti,
 empiväinen Eepotti,
 kujeileva Keepotti,
 nauravainen Niipotti.
 Ja viimein vielä viipotti
 pihan poikki...
 tuo pikkuruinen Piipotti!

Eppu Nuotio, 2013

*Koputa sormenpäillä jalkaterääsi.
 Ota kiinni ukkovarpaasta,
 akkavarpaasta,
 keskivarpaasta,
 nimettömästä ja
 pikkugarpaasta.
 Juoksuta sormiasi jalkoja ja kylkiä pitkin
 ja nosta kädet ilmaan.*

Uunilinnun uuni

Uunilinnun uunissa
 paistuu runopulla.
 Lyhyitä tai pitkiä
 runoista voi tulla.

Joskus herää uunilintu
 ihmeelliseen tuoksuun.
 Runonjalat innostuvat
 vallattomaan juoksuun.

Pulla paisuu yli pellin,
 uunistakin ulos.
 Syntyy uusi runomitta,
 herkullinen tulos.

Anna-Mari Kaskinen, 2005

*Aloita kyykystä ja
 nouse pikkuhiljaa
 ylös seisomaan.
 Hyppää ilmaan.*

*Juoksuta sormia verkalleen
 vasenta käsivartta pitkin.
 Juoksuta sormia oikeaa käsivartta pitkin ja
 kiihdytä vauhtia.*

Pyöri ympäri.

*Pysäytä vauhti vähitellen ja
 laskeudu kuiskaten kyykkyy.*

Koppiaisen matka

Kop kop koppiainen
sinitakki sittäinen
minne matka hellesäällä
paksu takki päällä?

Kop kop koppiainen
sinitakki sittiäinen
nauroi aika tavalla:
- Käyn vain Pohjoisnavalla!
sin

Inkeri Karvonen, 1980

*Istu lattialla ja
koputa kantapäitä lattiaan.*

*Solahda nopeasti eteenpäin konttausasentoon
ja palaa takaisin.
Jatka kantapäiden koputtamista.*

*Kiepsahda taaksepäin selälleen ja takai-
istumaan.*

Pistiäisen ristiäiset

Kerran mäntypistiäiset
päätti viettää ristiäiset.

Rantaa pitkin soudettiin,
maljaan vettä noudettiin
ja kimppu ruusujakin.

Sitten mäntypistiäiset
vietti hurjat ristiäiset.

Ruusujuomaa keitettiin,
kuperkeikkaa
heitettiin
ja oltiin huolta vailla.

Ja kuka siellä ristittiin?

Jalat,
aamuyöstä.

Jukka Itkonen, 2001

*Istukaa parin kanssa vastakkain.
Ota kiinni parin oikeasta
ja vasemmasta kädestä. Kädet menevät ristiin.*

*Soutakaa
yhdessä
edestakaisin.*

Kiihdyttäkää vauhtia.

Keinukaa puolelta toiselle.

*Lyökää ensin toisella, sitten toisella kädellä
reiteen.
Kiepsahdakaan selälleen ja
laittakaa jalat ilmassa ristiin.*

Hyppään jos...

Ei kyllä ehkä joo,
mikki makki matsamoo.
Hyppään jos
ja kenties kun
lukki lukki vukki tsung.

Maria Peura, 2004

*Nouse hitaasti kiskotellen
kyykystä ylöspäin.*

*Hyppää säkeen lopussa ilmaan ja
valahda mutkitellen alas lattialle.*

Räyhäpiirakka

Tässä runossa
ei ole possua
ei tossua
ei hassua
höpönassun massua
eikä nallen tassua.

On vain karmea
räyhäpiirakka,
joka riekkuu kita auki
räyhäviisua:

RAH RAH RAH

ilman hampaita.

Laura Ruohonen, 2008

*Ota kiinni
peukalosta,
etusormesta,
keskisormesta,
nimettömästä ja*

pikkusormesta.

*Taputa vuorotahtiin käsiä reisiin
ja kämmeniä vastakkain.*

Lyö kolmesti käsiä reisiin.

Tee käsistäsi hampaaton suu.

Huoltomies Hossa

Kotiin menossa
hiekkaa monossa
lippa kenossa
kaikki jonossa.

Kuraa! Kuraa! Kuraa!
Ja viemäri viemäri vei!

*Istu lattialla jalat suorana ja köröttele polvilla
runon rytmissä.*

*Hyppää paikallasi istuen joka huudahduksella
ja jatka köröttelyä.*

Huoltomies Hossa
puhdistamossa
itse teossa
ui lammikossa.

Kuraa! Kuraa! Kuraa!
Ja viemäri viemäri vei!

Laura Ruohonen, 2008

*Hyppää paikallasi istuen joka huudahduksella
ja jatka köröttelyä.*

Taputus

Tam tam taputapa
pam pam papupuata

tapu tapu tam
papu papu pam!

Nam nam
naputapa
napataputus -
tam tam
tapu-naputus!

Tittamari Mattinen, 2009

*Taputa kädet neljä kertaa yhteen
ja lattiaan.*

*Taputa kädet kolme kertaa yhteen ja
lattiaan.*

Naputa rystysiä lattiaan.

*Taputa kädet kaksi kertaa yhteen.
Taputa kädet yhteen, naputa rystyset lattiaan
ja lyö kämmenet lattiaan.*

Mikä se on?

Ei jalkoja, käsiä, eviä,
ei syö puuroa, ei syö leviä.

Ei sarvia, siipiä vatsallaan hiipijä,
pitkä ja notkea, arvaamaton.

Arvasit oikein.
Käärme se on.

Jukka Itkonen

*Oikean käden peukalo, etusormi ja keskisormi,
nimetön ja pikkurilli.*

*Vasemman peukalo, etusormi ja keskisormi,
nimetön ja pikkurilli.*

*Kämmenet vastakkain ja mutkittele eteenpäin.
Sukella vatsallesi lattialle.*

Hai

Minulla on iloinen
paperihai
hai hai!

*Aloita leikki kädet selän takana.
Tuo toinen käsi eteen.
Avaa hain suuta kaksi kertaa.*

Se pyppäsi pöydälle
kynäni viereen: hai
hai hai!

*Tuo toinen käsi eteen ja
haukkaa hain suulla kerran
ja vielä kahdesti.*

Tutkin sormenpäillä
sen hampaita: hai hai.
Pistin paperin sille huulien väliin: hai!

*Heiluta sormenpäitä vastakkain ja
haukkaa hain suulla kahdesti.
Lyö kädet yhteen ja haukkaa hai!*

Kirjoitusta se syö, se hai
ja se ui, hai hai!
Alaskalainen
paperitiikerihai.

*Juoksuta sormia käsivartta
ja toista pitkin, haukkaan hain suulla kahdesti.
Vie kädet vuorotellen selän taakse.
Tuo kädet eteen ja haukkaa hai!*

Hannele Huovi

Ihme juttu! Runoja isoista ja pienistä ihmeistä, 2012

Hepo joessa

Liian kookas hevoseksi,
vaikka onkin hepo.

*Aloita leikki polvi-istunnasta.
Tuo vuorotahtia kämmenet lattiaan ja
nouse karhukävelyasentoon.*

Ja sen hevon harrastukset:
uiminen ja lepo.
Joessa se pötköttää,
siellä maata lötköttää
suuri virtahepo.

*Karhukävele eteenpäin ja laskeudu
säkeen lopussa vatsallesi lattialle.
Makaa vatsallesi,
käännä selällesi ja
nosta jalat ja kädet kattoa kohti.*

Jukka Itkonen

Messinkikuoriainen

Tehtäväni on kiillottaa:
messinkinappi ja messinkinuppi

*Silitä itseäsi päästä varpasiin.
Ota kiinni pikkusormesta ja nimettömästä.*

messinkinen munakuppi.
 Messinkiset kynttilänjalat
 ja messinkiset jarrupalat.
 Messinkipatsas, viiksiniekka,
 jolla on kädessään messinkimiekka.

*keskisormesta,
 etusormesta ja
 peukalosta.
 Vie kädet pään päälle ja tee itsellesi viikset.
 Vie kädet suoriksi eteen ja lyö kämmenet
 yhteen.*

Messinkinen peili ja messinkikissan kuono,
 messinkivuori ja messinkivuono!

*Käännä kämmenet peiliksi ja kosketa
 nenää.
 Nosta kädet korkealle ilmaan vuoreksi ja laske
 ne vauhdilla alas vuonona.*

Eppu Nuotio, 2012

Tikka nakuttaa

Tikka nakuttaa ja nakuttaa.
 Pienen kolon puuhun saa.
 Nakuttaa ja nakuttaa.
 Toisen kolon puuhun saa,
 Nakuttaa ja nakuttaa.

*Koputa jalkoja lattiaan
 ja naputa varpaita vastakkain.
 Naputa kantapäällä ensin toista, sitten toista
 pohjetta.
 Koputa kädellä ensin toista, sitten toista
 jalkapöytää.
 Nosta kädet ilmaan.
 Tee sormilla itsellesi silmälasit.*

Kolo kolmaskin jo valmistuu.
 Onpa hieno reikäpuu!

Eppu Nuotio, 2011

Hiiriperhe

Hiiriäiti häärää,
 häntä tahdin määrää.

*Hiero käsiäsi vastakkain.
 Pyöritä sormeja kämmenellä.*

- Maista, maista, maista, maista,
 maista aamiaista,
 sanoo viitosille.

*Ota kiinni jokaisesta sormesta
 vuorotellen.
 Taputa kädet yhteen.*

- Maista Kalle, maista Kille,
 maista Pelle, Palle, Ville!

*Ota vuorotellen kiinni toisen käden
 jokaisesta sormesta.*

Kirsi Kunnas, 2000

Uniruno

Unen alta painavasti
välkky kimmeltävä rasti.
Näet yhden, huomaat muita
tähtivanan, pikkukuita.

Sipsun, sapsun, sipsun saa,
kissa pesee tassujaan.

Niin väkevää, niin kiikkerää,
on tähden päällä vilistää.

Mari Mörö, 2006

*Silitä itseäsi oikealta
ja vasemmalta puolelta päästä käsivarsiin.
Silitä oikeaa
ja vasenta jalkaa varpasiin asti.*

*Koputa kantapäitä lattiaan.
Kuiskaa runoa ja naputa varpaita vastakkain.*

*Keinu sivulle ja toiselle.
Juoksuta sormiasi pääläelle.*

Syväädytetty hanhi

Pakastettu hanhi
suli tullen henkiin.
Hyppäs ulos kaapista
professorin kenkiin,
kulki pitkin katuja
lueskellen aapista
ja Andersenin satuja.

Kirsi Kunnas, 1956

*Aloita kyykystä,
nouse pikkuhiljaa
ylös seisomaan ja
hyppää korkealle ilmaan.
Hypi joko tasajalkaa tai
vuorotahtia
yhdellä jalalla.*

Kilometri lankaa

Hämähäkin sisällä
on kilometri lankaa.
Hämähäkillä
ei ole selkärangaa.

Mitä häkki tekisikään
selkärangalla,
se hankkii elantonsa
tahmealla langalla.

Pyörittäkää käsiä toistensa ympäri.

Laskeutukaa lattialle selinmakuulle.

Makoilkaa ja

nouskaa verkalleen istumaan.

Hämärässä hämähäkki
hyönteisiä hämää,
yökköäkin iltatuulen
matkaan lähettämää.

Kuu on noussut taivaalle
ja on tullut yö.

Keskiyöllä hämähäkki
päivällistä syö.

Jukka Itkonen, 2005

Napsikaa ilmasta hyönteisiä.

*Nostakaa kädet korkealle ilmaan ja
laskekaa ne kaarella alas.*

*Kysy jokaiselta leikkijältä vuorotellen, mitä
hämähäkki söi päivälliseksi.*